

## Yokuş Yukarı: Böyle Gelmiş Böyle Gitmez III (1996)

Aziz Nesin (1915 – 1995)

### GENEL BAKIŞ

Asıl adı Mehmet Nusret Nesin olan Aziz Nesin mizah ve hikâye yazarıdır. 1935'te Kuleli Askeri Lisesinden, 1937'de Kara Harp Okulundan, 1939'da da Askeri Fen Okulundan mezun olur. Üç ciltlik *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* adlı eserinin üçüncü cildi *Yokuş Yukarı*'da ağırlıklı olarak Kuleli Askeri Lisesi öğrencisi olduğu yılları aktarır. Ancak üçüncü cilt, ilk iki ciltten farklı olarak kronolojik olarak ilerlemez. Hatta yer yer daha önceki ciltlerde bahsedilen olayları tekrar eder. Aziz Nesin liseye başladığında kendini artık eskisi gibi devlete değil, halka borçlu hisseden bir gençtir. O nedenle çaişkanlığını sürdürür. Ancak arkadaşlarıyla arasındaki bağı da korumak ister. Bu ciltte bu bağı korumak için ne kadar ileri gidebileceğini örnekler. Ayrıca örnek aldığı öğretmenlerin onun için ifade ettiği anlam daha da açık görünür. Oğlu Ali Nesin'in çevresinde de kendisinin gibi öğretmenler olsun ister. Ancak yine kendi öğretmenleri vasıtasıyla kurduğu ilişkilerden fayda görürler. Ansızın sonlanan anıların ardından kitap Ali Nesin'in derlediği dağınık anı parçalarıyla devam eder. Bu anı parçaları daha önce anlatılmış olan hikâyelerin tekrarı ve onlara eklemelerden oluşur. Bazısı da yeni anılar aktarır.

### KARAKTERLER

|                      |                            |
|----------------------|----------------------------|
| Çetin Altan          | Gazeteci, yazar, siyasetçi |
| Feza Gürsey          | Fizik profesörü            |
| Hamit Doğruer        | Okul müdürü                |
| Osman Resne          | Matematik öğretmeni        |
| Nihat Aytek          | Okul arkadaşı              |
| Reşit Süreyya Gürsey | Fizik öğretmeni            |
| Şinasi Sükan         | Okul arkadaşı              |
| Mustafa Onanç        | Okul arkadaşı              |

### SİNOPSİS

Aziz Nesin halka borçlu hissederek çaişkanlığını sürdürür. Ancak arkadaşları tarafından dışlanmak da istemez. O nedenle en sevdiği öğretmenlerinden biri olan Reşit Süreyya Gürsey'in sınavında arkadaşlarının da başarılı olmasını sağlamak için bir hile yapar. Bunun sonucunda öğretmenine karşı mahçup duruma düşer. Artık tiyatro gibi sanatsal tüketimlerini arkadaşı Nihat Aytek ile yapmaya başlar. Ancak babasının yoksulluğundan utandığı için en yakın arkadaşı Nihat Aytek'i bile onunla tanıştırmaz. Tesadüfen tramvay durağında gördüğü, akranı olan bir kıza aşık olur. Kızın hangi okulda okuduğunu öğrendikten sonra ona mektup yazar ancak kız, erkek arkadaşı olduğu için onu reddeder. Buna rağmen ona olan aşkı o kadar baskın gelir ki okuldan mezun olurken Almanya'da mühendislik okuma fırsatı olduğu hâlde bu fırsatı değerlendirmek istemez. Kuleli Askeri Lisesinden üçüncü olarak mezun olur. Başarısına rağmen üçüncü olarak mezun olmasının sebebi yaramazlığıdır; aslında öğretmenleri kadar arkadaşları tarafından da takdir edilmek için yaptıkları şeylerdir. Üçüncü olarak mezun olduktan sonra süvari olmaya niyetlenir ama boyu kısa olduğu için reddedilir. Bir arkadaşının önerisiyle istihkâm yani mühendis asker sınıfına gider. Yıllar sonra bu şekilde görev yaparken askeri okulun yapısına en uygun olmayan en "eğlenceli" öğrencinin MİT çalışanı olduğunu görür. Yine yıllar sonra karşılaştığı eski bir arkadaşının eskisi gibi roman okumayan biri olduğunu görmek onu hayal kırıklığına uğratar. Böylece çevresindeki insanlardan nasıl farklılaştığını idrak eder. Anılarını kaleme aldığı günlerde evinde yalnız olduğu bir akşam geçirdiği fenalık neticesinde hastaneye kaldırılır ve hiçbir sıkıntısı olmadığını öğrenir. Ancak insanın tıbben tespit edilemeyen birçok gizi olduğunu ifade eder.

## OLAYLAR

### *Asla Ödenemeyecek Borç*

Aziz Nesin halka karşı nasıl borçlu hissettiğini aktarmak için bir örnek verir; ıssız bir yerde gece karanlığında ilerleyen bir otobüsün yolu eşkıyalar tarafından kesilir. Eşkıyalar her yolcudan on bin lira ister, veremeyeni de oracıkta öldürür. Aziz Nesin yolculardan biridir ve yanında yeteri kadar parası yoktur. Tam arkasında oturan adam ona on bin lira verebileceğini böylece hayatta kalabileceğini söyler. Aziz Nesin on bin lirayı alır ve eşkıyalara verir. Hayatı kurtulmuştur.

Aziz Nesin liseye başladığında devletin kim olduğunu sorgulamaya başlar. Gördüğü şudur; önce Allah vardır. Allah her şeyin merkezindedir. Sonra da merkezi yönetim. Merkezi yönetim her şeyin merkezindeki Allah'ın temsilcisidir. O yüzden "din-ü devlet" denir. Devlet hem herkestir hem de hiçkimsedir. Aziz Nesin kendisini azarlama yetkisi olan herkesin yani üstlerinin devlet, eşit olduğu kişilerin yurttaş, altların ise kullar olduğunu belirtir. Mesela, hademe ve küçük memurlar devlet değildir ama subaylar, okul müdürü ve öğretmenler devlettir. Onlar altlarını onların kendi iyiliği için azarlayabilir. Bu yüzden devletten o kadar korkulur ki herkes devlet olmak ister.

Zamanla devlete dair düşünce ve duyguları değişir; devlet somut olarak var olmayan, ancak temsil edilebilen bir kavramdır. Padişahlık dönemindeki gibi Allah'ın yeryüzündeki bir uzantısı değildir. Devleti ayakta tutan insanlardır, halktır. Dolayısıyla ona bakan devlet değil, halktır. Tıpkı tanımadığı birine on bin lira veren o adam gibi iyiliksever bir adamdır. Zira o hikâyedeki on bin lira borç olarak verilmemiştir; veren kişi ne ismini ne de adresini paylaşmıştır. Paylaşmış olsa bile can borcu o kadar büyük bir borçtur ki onlarca on bin lirayla ödenmez. Aziz Nesin halka karşı tam olarak işte böyle ödeyemeyeceğini düşündüğü bir borçluluk hissi duyar. Halk onu tanımadan bilmeden doyurur, giydiren, barındırır ve okutur. Böylece halk sayesinde halktan daha iyi bir hayatı hayal edebilecek duruma gelir.

Ancak bunun bir bilinç meselesi olduğunun altını çizer. Mehmet Emin Yurdakul'un "Kesildi mi Ellerin?" adlı şiirinden örnek vererek halka karşı duyulan sevginin ana-baba sevgisinden başka türlü bir sevgi olduğunu açıklar. Şiirde kumarbaz oğluna verecek parası olmayan bir anne, oğlunun kendisini bıçaklamasıyla ölümün eşğine gelir. Ancak oğlunun yanlışlıkla kendi parmaklarını da kestiğini fark edince şefkatle "kesildi mi ellerin?" diye sorar. Aziz Nesin ana-baba sevgisinin ölüm anında bile sonlanmayan içgüdüsel bir sevgi olduğunu ancak kendisinin halka duyduğu sevginin yıllar içinde biçim değiştirdiğini belirtir. Yine de yüzde altmışının aptal ve enayi olduğuna inanmaya başlasa da halka karşı hissettiği borçluluk hissi hiçbir zaman geçmez.

### *Hiyerarşi*

Askeri öğrenciler futbol maçlarında sivil okul öğrencileriyle karşı karşıya geldiklerinde kazanan taraf olmaları gerektiğine o kadar inanır ki aksi olduğunda kavga çıkarırlar. Aziz Nesin Beylerbeyi'nde böyle iki maç kavgasına tanıklık eder. İkisinde de askeri okul öğrencileri kaybedeceklerini anladığında palaskalarıyla kavgaya karışır. Palaskayla kavga etmek o kadar yaygındır ki okulda bıçak çeker gibi palaskasını çekip bir kavgaya nasıl karıştığını anlatan birçok öğrenci bulunur. Aziz Nesin bir kavgaya palaskayla girmenin altında üniformalı birine saldırmaya cüret eden kişiye haddini bildirme arzusu yattığını belirtir.

Nitekim askeri okul öğrencilerinin her şeyi hiyerarşik bir şekilde dizayn edilmiştir ve bu hiyerarşinin görünürlüğü de oldukça yüksektir. Örneğin, ortaokula gidenlerin şapkalarında kırmızı, liseye gidenlerinse sarı şeritler vardır ve bu şeritlerin sayısı kişinin hangi sınıfta olduğunu belli eder. Üstelik, Kurtuluş Savaşı'nın üzerinden henüz birkaç yıl geçtiği için askerler toplum nezdinde büyük bir saygınlığa sahiptir.

Bu hiyerarşik düzende sınıfını geçen bir askeri öğrenci sınıfta kalan eski arkadaşlarını ve alt sınıflardaki öğrencileri kendisini görüp de selam vermemeleri durumunda "Gel buraya!" diyerek yanına çağırır ve selam vermedikleri için azarlar. Okul kurallarına göre bu uygundur. Zira subaylar da selam vermeyen öğrencileri disipline sokmak için azarlayabilir. Ancak Aziz Nesin'e göre bunu yapan öğrencinin amacı kendi üstünlüğünü bir diğerine kabul ettirmektir. Bu yüzden, öğrencinin hangi sınıfta bulunduğu şapkasındaki şerit sayısından anlaşıldığı için sınıfta kalıp da şapkasına bir ya da iki üst sınıfın şeridini ekleyenlerin en büyük korkularından biri üst sınıfa geçmiş bir arkadaşları tarafından insanların arasında bu şekilde azarlanmaktır.

### *Yıkıcı Bir Millet Olmak*

Aziz Nesin 1932 yılının eylülünde artık bir lise öğrencisi olarak Kuleli Askeri Lisesine doğru yürürken başını kaldırıp Çengelköy Askeri Ortaokuluna baktığında bir ortaçağ şatosuna bakar gibi hisseder. Ancak anılarını kaleme aldığı sırada Çengelköy Askeri Ortaokulu yerinde modern olduğu düşünülen başka bir yapı vardır. Buradan yola çıkarak, Türkiye'deki tüm büyük şehirlerde ve birazcık da olsa kentleşmiş her yerde birkaç gün boş kalan her binanın camlarının kırıldığına dikkat çeker ve askeriyle sivilile bu kadar yıkıcı bir milletin daha var olup olmadığını sorgular. Dünyanın her yerini gezmediğini ama gittiği hiçbir yerde de kendine hiçbir zararı dokunmayan boş camlara taş atıldığını görmediğini belirtir. Bu yıkıcılığın yıktığı şey sadece Çengelköy Askeri Ortaokulu değil, tarihtir.

#### *Teneke Mahallesi*

Çengelköy Askeri Ortaokulunun yanındaki yamaçta tek katlı, tek odalı ve dışı tenekelerle kaplı evler olduğu için "Teneke Mahallesi" denen bir yer vardır. Burada oturanların çoğu okulda hademe olarak çalışır. Aziz Nesin'in anılarını kaleme aldığı yıllarda, tapuları olmadığı hâlde yıllarca burada yaşadıkları için bu kişilerin çocuklarına "kazanılmış hak" gereği arazilerin tapusu verilmiş onlar da sonunda zengin olmuştur.

#### *Okulun Vadettiği*

Aziz Nesin, evde rahat edemediği için tatil günlerini de okulda geçirir. Kendi gibi okulda kalan arkadaşlarıyla Çengelköy, Kandilli, Beylerbeyi tepelerindeki meyve bahçelerinde gezinir. Arkadaşları buldukları çalılar kırbaç gibi kullanarak hayallerindeki düşman ordularına saldırırken o, bunları oturduğu yerde hayal eder.

Rasathanenin bulunduğu İcadiye'de tepeye çıkınca astronomiye heveslenir. Onuncu sınıfa geçince astronomi dersini çok büyük bir merakla dinler ama askeri okuldan mezun olduktan sonra astronom olamayacağını düşünüp üzülür. Sonra tüm "büyük adam"ların asker kökenli olduğunu hatırlayıp yeniden asker olmaya karar verir.

#### *Gece Nöbeti*

Liseye başladığında birinci sınıftaki öğrenci sayısı hem yeni gelen öğrenciler hem de Bursa Askeri Lisesinden gönderilenler yüzünden bini bulmuştur. Yeni gelen öğrenciler büyük kentlerin yoksul çocukları tarafından köylülüklerini üzerlerinden atamadıkları için kaba saba görülürler. İlk gece yeni gelen öğrencilerin kimisi ikide uyandırılıp 2-3 nöbetini tutacağı bildirilir. Kuralları bilmeyen yeni öğrenci kendine söylendiği gibi ya mutfak ya yatakhane ya da tuvalet başına gider. Orada güya nöbet bekleyen öğrenci mesela tuvalet nöbetini devrediyorsa, 1-2 nöbetini tuttuğunu, nöbeti sırasında tuvaletlerde herhangi bir vaka olmadığını, kaç musluğun tıkalı, kaç musluğun su sızdığını bildirir ve görevini yeni nöbetçiye teslim eder.

#### *Müdür Farkı*

Kuleli Askeri Lisesinin eski müdürü, eşi ünlü bir şarkıcı olan Arif Paşa'dır. Ancak Aziz Nesin liseye başladığında yeni müdür vardır; Kurmay Albay Rifat Mataracı. Rifat Mataracı Avrupa ile ilgili konuşurken Fransız ağızıyla "Ben Öropa'dayken" diyen, hiçbir zaman gülmeyen hatta gülümsemeyen biridir.

Aziz Nesin askerlerin yüzünün gölgeli olması gerektiğinin öğretildiğini, gülünlere kadın gibi oldukları gerekçesiyle hakaret edildiğini ama Rifat Mataracı'nın yüzünün gölgeli değil, karanlık olduğunu ve onun yüzünde savaşın izlerini gördüğünü söyler. Kendisi yokluk içinde yaşadığı için öğrencileri de o şekilde yaşatmaya çalışır. Sabah kahvaltılarında iki dilim ekmekle biraz peynir ve birkaç zeytin veririrken öğle ve akşam yemeklerinde kuru fasulye, pilav, nohut, mercimek verir. Aziz Nesin bu yemekleri kendi evinde bulamadığı için verileden memnundur ancak öğrencilerin çoğu şikâyet eder. Fakat Aziz Nesin, onlar da kendi gibi yoksul olduğundan gösteriş için şikâyet ettiklerini düşünür.

Birkaç ay sonra Rifat Mataracı kıtaya atanınca yerine Kurmay Albay Hamit Doğruer gelir. Hamit Doğruer savaşta aldığı yaradan dolayı bir bacağı aksayan ama gülümseyebilen ciddi bir komutandır. Rifat Mataracı'nın kendini bir komutan okulu da bir kışla gibi gördüğü onun okulu okullaştırmasıyla daha çok hisseditir. Hamit Doğruer, mutfakta çalışanlara beyaz önlükler giydirtir. Her sabah kahvaltıda bol zeytin, peynir ve reçel verir. Öğle ve akşam yemeklerinde hindi dolması, balık pilakisi gibi yemekler çıkarır.

Bir süre sonra, bu farkın sebebini öğrenirler. Rifat Mataracı okula ayrılan bütçeyi kısıtlı kullanıp artırdığı parayı yıl sonunda devlete iade ederken Hamit Doğruer bütçenin tamamını harcamaktadır.

Aziz Nesin 17 yaşında bir genç olarak savaştan çıkmış halkın ne kadar yoksul olduğunu göz önünde tutarak Rifat Mataracı'nın yaptığını daha doğru bulur. Ancak yıllar sonra Nesin Vakfını kurduğunda Hamit Doğruer gibi davranır.

### *Bir Karşılaşma*

Aziz Nesin 1983'te inme indiği için Çapa Hastanesinde yatarken tehlikeli süreci atlattıktan sonra ziyaretçiler gelip gitmeye başlar. 28 Kasım 1993 tarihinde eski sınıf arkadaşı Mustafa Onanç ile telefonda sohbet ederken Mustafa Onanç hastanede kaldığı süreçle ilgili bir anısını anlatır. Ziyarete geldiğinde oda çok kalabalıktır, içeride kadın bir hekim vardır. Odadan dışarı beraber çıkarlar. Çengelköy Askeri Ortaokulunda yemek arttığına Mustafa Onanç bu yemekleri yemekhanenin demir parmaklıklı penceresinden gecekondulardan gelen insanlara dağıtır. Bu kadın hekim okulun yakınındaki bir çınar ağacının altına kurulmuş olan gecekonduda büyümüş ve Mustafa Onanç'ın dağıttığı o yemeklerden defalarca almıştır.

Aziz Nesin o kadın hekimle tanışmadığı için üzülür ama geçmişinden ve yoksulluğundan utanmadığı için onun adına mutlu olur. Mustafa Onanç'ı dinlerken adada yaşadıkları zamanlarda henüz dokuz on yaşlarındayken Abbas Halim Paşa Köşkü'nden dağıtılan aşureyi almak için kendi gibi yoksullarla birlikte kapının önünde nasıl beklediğini hatırlayıp duygulanır. Ve yoksulluğun onu güçlendirdiği kadar o hekimi de güçlendirmiş olmasını diler.

### *Cebir Osman*

Lise birinci sınıfta ilk ders matematiktir. İçeri soyadı yasası çıkmadığı için henüz "Resne" soyadını almamış olan, "Cebir Osman" diye bilinen Osman Bey girer. Tüm öğrenciler ayağa kalkar ancak içlerinden birkaçı kıkırdamaktadır. Cebir Osman gülen çocuklardan kendine yakın olanın yüzüne tükürür. Herkes aniden susar. Cebir Osman kolları vücudundan ayrılmış vaziyette ağır ağır yürüyerek kürsüye geçip oturur. Mümessil sınıfta kaç kişi bulunduğunu bildirir. Cebir Osman yine ağır ağır hareket ederek eline aldığı mürekkep kalemini mürekkep hokkasına batırır ve siyah ciltli defterine imzasını atar. Aziz Nesin mümessil olduğu için onun ağır ağır imza atışını birçok defa görmüş ve hafızasına nakşetmiştir.

Nöbetçi öğretmenler ayın belirli gecelerinde okulda kalır. Cebir Osman'ın nöbetçi olduğu gecelerde onun özel mektuplarını cevaplar. Odasına gittiğinde bazen Cebir Osman beyaz entarisi içinde olur zira pijama giymek henüz o kadar yaygın değildir. Mektuplara yazılacak cevapları ona özetler, o da bu özete göre bir cevap yazar. Bazen eski Türkçeyle yazılmış mektuplar da olur, Aziz Nesin onlara da eski Türkçeyle cevap yazar.

Bu mektupları yazdığı sırada yaptıkları sohbette Cebir Osman savaşa ara verdiklerinde kaldıkları köy evlerinde dağılmaya yüz tutmuş tahta kaplamalara çakılı çivilere ateş ederek çivileri yerlerinden çıkardıklarını, bunun savaş gecelerindeki en büyük eğlenceleri olduğunu anlatır. Nitekim, Cebir Osman İttihat ve Terakki hükümeti tarafından kahraman ilan edilmiş Resneli Niyazi'nin arkadaşlarından. Resneli Niyazi ile birlikte 8 Temmuz 1908'de dağa çıkan 208 kişiden biridir. Onlar dağa çıktıktan sonra, Abdülhamid anayasayı tekrar yürürlüğe koymuş ve böylece II. Meşrutiyet Dönemi başlamıştır.

Bir hafta sonu, arkadaşlarıyla okuldan çıkmış Çengelköy İskelesi'ne doğru yürürken önlerinde Cebir Osman'ın yürüdüğünü görürler. Cebir Osman her zamanki gibi ağır ağır hareket ettiği için onun önüne geçmenin saygısızlık olup olmayacağı konusunda kararsız kalırlar. Zira vapur hareket etmek üzeredir. Aralarından birkaç kişi dayanamayıp Cebir Osman'ın önüne geçerek koşmaya başlar. Çımacı vapura binmiş merdivenini çeker, halatları iskele babalarından sökerken Cebir Osman Resneli ağzıyla "Abe kaptan, bizi almadan nereye gidersin?" diye seslenir. İki üç metre açılmış olan kaptan gemiyi iskeleye yanaştırıp pencereden gülümseyerek Cebir Osman'ı selamlar.

### *Cebir Osman ve Reşit*

Bursa Askeri Lisesinde sınıfta kaldığı için Kuleli Askeri Lisesine gönderilmiş olan Reşit, Aziz Nesin'in matematik bilgisine hayranlık beslediği bir öğrencidir. Reşit'in matematiği o kadar iyidir ki bir konuyu kendinden daha iyi anlayan bir başkasına tahammül edemez.

Onu çok seven Cebir Osman derste tahtaya kaldırdığı öğrenci bir soruyu çözemediğinde onun yerine Reşit'i çağırıp soruyu ona çözdürtür. Ancak bir gün soruyu Reşit de çözemeyince tahtaya Aziz Nesin'i çağırır. Aziz Nesin soruyu çözer ama Reşit kendi çözümünde o kadar diretir ki Cebir Osman yerinden kalkıp onun ensesine bir şaplak indirir.

Ancak sözel derslerde de bir o kadar başarısız ve iddiasızdır. Askeri ceza dersinin öğretmeni Topal Nafiz'in onu sınıfta bırakmasından çok korkar. Sonunda bu strese dayanamayıp bir vapurdan denize atlayarak intihar eder.

Yıllar sonra Aziz Nesin Harp Okulunda öğrenciyken arkadaşlarıyla beraber bir vapurda Cebir Osman'la karşılaşır. Elini öpüp sohbete başlarlar. Bir noktada Reşit'in kendini nasıl öldürdüğünü anlatınca Cebir Osman ellerini dizlerine vurarak "Abe ben düğmüştüm oni" diye ağlamaya başlar. Bunun üzerine Aziz Nesin ile arkadaşları da tam olarak kim için ağladıklarını kestiremeden ağlamaya başlar.

Aziz Nesin bu anısını yazarken yine tam olarak niçin ağladığını anlamadan ağladığını not düşer.

#### *Cebir Osman'ın Sevilme Nedeni*

Cebir Osman her şeye rağmen sevilen bir öğretmendir. Dövdiği veya yüzüne tükürdüğü öğrencilere üzülmüş sınıf geçirttiği için bazı çocuklar onun tarafından dövülmeye veya yüzlerine tükürülmesine uğraşır. Tahtaya kaldırdığı öğrencilere önce nereli olduğunu sorar, örneğin öğrenci Malatyalıysa "Tuuu... Abe pis ettin Malatya'yı" veya Adapazarlıysa "Tuuu... Abe pis ettin Adapazarı'nı" der. Bir de hangi anlamda dediğini bilemedikleri "ayrancı" veya "aynacı" yakıştırmalarını yapar.

Bazen başka derslerden kalan öğrencilere de yardımcı olmak için arabuluculuk yapar. Aziz Nesin'in arkadaşı Mustafa Onanç buna örnek olarak bir olay anlatır. Lise sonda bütünlemeye kalan öğrencilerden biri Mustafa Onanç'a coğrafya öğretmenleri olan Niyazi Balıkçı'nın kendisini sınıfta bırakacağını söyler. Mustafa Onanç da arkadaşı için Cebir Osman'dan yardım ister. Cebir Osman ona arkadaşının sınav günü sınav salonuna gelmesini söyler. Sınav günü salona gittiğinde Cebir Osman'ı Fransızca öğretmeni olan Salih Arif ile birlikte orada bulur. Az sonra içeri coğrafya öğretmeni Niyazi Balıkçı girince Cebir Osman ona savaşa katılıp katılmadığını sorar. Niyazi Balıkçı katıldığını söyler. Bunun üzerine Cebir Osman savaşta neyin lazım geldiğini sorar ve sağ elini yumruk yapıp göğsünün sol yanına vurarak "Abe yurek lazımdır, yurek" der ve sınava girecek olan o öğrencide yurek olduğunu söyler. Öğrenci sınavdan geçer ve mezun olup arkadaşlarıyla birlikte Harp Okuluna başlar.

Aziz Nesin, Cebir Osman'ın öğrencilerin dersleri öğrenmeden geçmesini istemediğini hatta bu yüzden ona sık sık onlara ders çalıştırmasını tembihlediğini ama arkadaşlarının ders çalışmaktan kaçtığını belirtir. Bazen sınavlarda ne soracağını öğrencilere söylemesine rağmen soruları cevaplayamayanlar çıkar. Böyle durumlarda sınav anında başka sınıflardan öğretmenler bulunuyorsa "Abe bakmayın yapamadığına, o benim çalışkan talebemdir" diyerek sınıf geçirecek bir not verir. Başarılı öğrenciler olduğunda da "Abe sorun ne isterseniz" diyerek diğer öğretmenleri de sınava katılmaya teşvik eder.

Aziz Nesin onun matematik bilgisini ölçemese de matematiği öğretmeyi çok iyi bilen ama öğrencilerin bilmedikleri şeyler için sınıfta kalmalarını da istemeyen bir öğretmen olduğunu söyler. Nitekim, kendisi gibi okul birincilerinin ve çalışkan öğrencilerin hepsinin hayali general olmaktır ancak generallerin çoğu ortalama öğrencilerden çıkar. Aziz Nesin'in kopya vererek sınıf geçmesini sağladığı birçok arkadaşı daha sonra general olur.

#### *Cebir Osman'ın Çocukları*

Cebir Osman'ın iki oğlu bir de kızı vardır. Aziz Nesin ile sınıf arkadaşı Nihat Aytek Kandilli İskelesi'ne doğru giderken İstanbul dışından gelmiş beş yeni öğrencinin Cebir Osman'ın kızına sataştığını görürler. İki de güreş takımında olduğu için iri yarı olmalarına rağmen beş öğrenciye saldırırlar. O sırada kız kaçıp kendini kurtarır. Aziz Nesin yıllar sonra Cebir Osman'ın kızının İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir ile evlendiğini duyar ve çok üzülür. Zira Ahmet Demir, hayatı boyunca tanıdığı en kötü insanlardan biridir.

Cebir Osman'ın büyük oğlu Fuat son sınıfta öğrencidir. Aziz Nesin onun sert bir çocuk olduğunu maçlardaki tavırlarından çıkarır. Ortanca çocuğu Selahattin ise çok sakin bir oğlandır. Cebir Osman, Aziz Nesin'den oğlu Selahattin'e fen dersleri vermesi için okul yönetiminden izin alır. Aziz Nesin son dersten akşam yemeği vaktine kadar onun Beylerbeyi'ndeki yalısında oğluna ders verir. Bu dersi Cebir Osman'ın kendisinin vermemesinin sebebi fizik, kimya gibi derslerin onun zamanında öğretilmemiş olmasıdır.

Bir gün yine yalının denize bakan pencerelerinin bulunduğu salonda ders çalışırken içeri Cebir Osman girer ve bir sedire kurulur. Oğlu Selahattin onun varlığından Aziz Nesin'den daha çok gerilir. Cebir Osman bir süre onları dinler sonra da "Abe nerededir benim tabakam? Bulun benim tabakamı!" diye bağırır. Hemen yukarıdan ayak sesleri duyulur. Aziz Nesin tabakasını onların da mı araması gerektiğini bilemez. Cebir Osman yine bağırarak yerinde biraz kıyıdanınca entarinin altından tabakası görünür. Aziz Nesin çekindiği için tabakasının üstünde oturduğunu söyleyemez. Cebir Osman tekrar bağırarak üzereyken tabakasını fark eder ve "Abe kim koyar bu tabakayı altına?" der.

Aziz Nesin son sınıfa geçtiğinde Selahattin de Kuleli Askeri Lisesine girer. Yıllar sonra, o gazetecilik yaparken trende karşılaşırlar. Selahattin artık albay olmuştur. Aziz Nesin sözü Selahattin'in kız kardeşinin eşi Ahmet Demir'e getirince Selahattin ondan "Teneke" diye bahseder. Aziz Nesin Markopaşa gazetesinde Ahmet Demir'den "Teneke Ahmet" diye bahsettiği için Selahattin'in kendisini takip ettiğini ve eniştesiyle arasının iyi olmadığını düşünür ve onun adına memnun olur.

### *Şinasi Sükan*

Şinasi Sükan Aziz Nesin'in ortaokuldan beri arkadaşıdır. Ancak lisede aynı sınıfta okumazlar. Aynı sınıfta on dört kısım vardır, bunların onu yabancı dil olarak Fransızca, ikisi İngilizce, ikisi de Almanca görür. Aziz Nesin İngilizce, Şinasi Sükan da Almanca kısmındadır. Okulun en sivri öğrencileri İngilizce ile Almanca kısımlarından çıkar. Şinasi Sükan da Almanca kısmının sivri öğrencilerindedir. Daha sonra Kore Savaşı'nda bir bacağını kaybetmiş ve gazi olmuştur. Aziz Nesin'in anıları *Akşam* gazetesinde tefrika edilirken gazeteye yazdığı bir mektupta onu anlatmıştır. Aziz Nesin bu mektubu kitabına ekler.

Mektupta Aziz Nesin'le arkadaşlıklarının 1930'un sonbaharında başladığını, çok kıllı olduğu için ona kıllı lakabını verdiklerini, arkadaşlarına çok değer veren biri olduğunu ama polisin takip ettiği günlerde arkadaşlarını korumak için kimseyle görüşmediğini, doğayı çok sevdiğini hatta beraber Harbiye'den Kilyos'a yürüyerek gidip geri döndüklerini, artık göbekli bir adam olsa da spor yapmaya düşkün hatta çok iyi bir güreşçi olduğunu, ders çalışmadığı günlerde "Bugün çalışmadım. Milletın ekmeğini haram ettim" dediğini, Askeri Fen Tatbikat Okulunda öğrenciyken bir de Güzel Sanatlar Akademisine gittiğini, hayatı boyunca hep önemli biri olmak istediğini yazar.

### *Anket Defterleri*

Başka okullardaki kız öğrenciler erkeklerin cevaplaması için anket defterleri gönderir. Bu anket defterlerinde hangi çiçekleri sevdiğinden hangi kitapları ve sanatçıları sevdiğine kadar birçok kalıp soru bulunur. Aziz Nesin'in kalemi kuvvetli olduğu ve nüktedan cevaplar yazdığı için arkadaşları ondan bu defterleri onlar adına cevaplamasını ister. Bu cevaplardan birinde "Kıllıbaba" takma adını kullandığı için arkadaşları onu "Kıllı" lakabıyla anmaya başlar. Aziz Nesin birçok arkadaşının bu lakabı çok kıllı olduğu için onların kendisine taktığını zannettiğini ama saçları gür olsa da sık sakallı ve tüylü biri olmadığını belirtir.

Vefat eden bir arkadaşının kızı ondan geriye kalan anket defterini Aziz Nesin'e verdiği için bu anket defterindeki bir soruya verilen cevapları paylaşır. Soru en çok sevilen yazar ve eseridir. Cevaplarda bazı kişiler Oscar Wilde, Victor Hugo, Rabindranath Tagore gibi yazarların adlarını ve bazı eserlerini anmıştır. Aziz Nesin örneğin Tagore gibi yazarların kitaplarının henüz Türkçeye çevrilmediğine dikkat çekerek cevapların doğru olmadığını söyler. Üstelik lise öğrencilerinin Fransızca veya İngilizce aslından roman okuduklarına da hiç ihtimal vermez ve bu cevapların edebiyat derslerinde adı geçen yazarlar olduğunu söyler.

Bu anket defterleri yasak olduğu için kendisi bunları barındırmaz. Zira sık sık öğrencilerin eşyaları araştırılır. Aziz Nesin okul kitapları dışındaki tüm kitapları tatil günlerinde gittiği kütüphanelerde okur. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın tüm kitaplarını bu şekilde okur. Bugünlerde okuduğu Falih Rıfkı'nın *Zeytin Dağı* kitabından o kadar etkilenir ki "Bu kitabı bütün Türkler okumalıdır" notu düşer.

### *Bursalı Ali*

Sınıfta hiçbir özelliğiyle sivirmemiş bir öğrenci vardır; Bursalı Ali. Aziz Nesin bir gün okulun bahçesinde onunla sohbet ederken onun birçok roman okuduğunu anlar. Özellikle kendisinin okumadığı Reşat Nuri Gültekin'in tüm kitaplarını okuduğu için ona hayranlık besler. Ondan ödünç kitaplar alarak birçok roman okur. O günkü konuşmanın ardından bir daha hiç sohbet etme fırsatları olmaz.

Ancak yıllar sonra Aziz Nesin ilk uluslararası ödülünü aldıktan sonra gazetelerde hakkında birçok tebrik haberi yapılır. Tam o günlerde Bursalı Ali'den bir telefon alır. Taşrada topçu tabur komutanı olan Bursalı Ali onu görmek için evinin adresini istemektedir. Aziz Nesin bu telefona çok sevinir ve Bursalı Ali'yi evinde ağırlar. İlk karşılaşmalarında özlemlerle sarılırlar. Fakat biraz zaman geçtikten sonra Bursalı Ali hemen hiç konuşmadan Aziz Nesin'i dinler. Bir noktada Aziz Nesin ona hâlâ roman okuyup okumadığını sorar, okumadığını öğrenince üzülür. Hangi gazeteyi takip ettiğini sorar, Ali pek gazete okumadığını söyler. Konuşacak bir şey bulamayınca ikisi de karşılıklı susar. Yemek yerken çatak bıçak ve şapırtı seslerinden başka ses çıkmayınca Aziz Nesin yemeğin hemen bitmesini, onun da çabucak gitmesini arzular. Vedalaşırken yine sarılırlar. O an Aziz Nesin öğrencilik yıllarına ait güzel bir anısını yitirdiğini hisseder.

#### *Nefret Edilen Ev*

Aziz Nesin'in babası çaresiz olduğu için elinden her iş geldiğine inanan bir adamdır. Yanmış bir konağın yıkıntılarının bulunduğu bir bahçeyi işlemek için kiralar ve burada bulduğu taşları, yıkıcılardan aldığı kullanılmış kiremitleri, kapı ve pencereleri kullanarak iki odalı, bir odasının tabanı kullanılmış döşeme tahtalardan bir odası da toprak zeminden oluşan, yamuk yumuk duvarları olan, içinde musluğu ya da akar suyu bulunmayan, uzun boylu insanların başlarını eğerek girmek zorunda kaldığı ufak bir ev inşa eder. İki odaya iliştirdiği tuvalete kışın hep kar ve yağmur girer. Ahır ise içinde birçok hayvan barınacağı için evden büyüktür.

Aziz Nesin, babası bunları yaparken hiçbir şekilde ona yardım etmez. Babasının tek yardımcısı üvey kız kardeşi Saadet'tir. (Aziz Nesin'in oğlu Ali Nesin, Aziz Nesin'in diğer metinlerinde de kız kardeşi olarak bahsettiği kişinin aslında onun üvey kız kardeşi olan Saadet Nesin olduğunu belirtir ancak bu üveylik durumunun içeriğine dair bilgi vermez. Aziz Nesin'in ilk ciltte ölen küçük kız kardeşi öz kız kardeşidir). Yardım etmemesinin en büyük sebebi utanmasıdır. Ne böyle bir gecekondu yapmayı babasına yakıştırmaz ne de kendine böyle bir gecekondu inşa eden babayı yakıştırmaz. Gecekondu genellekle belediyeden izinsiz hazine arazisine yapılır ama onlar kiraladıkları bir bahçeye yapmıştır. Bu bakımdan evleri bir gecekondu sayılmaz.

Aziz Nesin'in tatillerde bu eve gelmek istememesinin bir nedeni evde yatacak bir yatağı bile olmadığı için babasıyla aynı yatakta yatması, çalışacak bir masası olmaması ise bir nedeni de eve giderken Şehremini'de tramvaydan indikten sonra eve kadar 4-5 kilometre yürümek zorunda kalmasıdır. Bu yol yağmur yağdığında çamurlandığı için kıyafetleri de kendi de pislenir. O yüzden fırsat bulduca Hilmilerin evinde kalır.

Hilmilerin evinde bir oda ona ayrıldığı için satın aldığı *Kadro* gibi dergilerini, kitaplarını, babasının el yazması kitaplarını, çalar saatini, kumbarasını, merak saldığı jeolojik taşlar ve fosil koleksiyonunu, değişik markalı tıraş bıçaklarının değişik çizimli zarflarını burada tutar. Her saat başında Kâtibim şarkısını çalan çalar saatin yavaş yavaş sönümlenen melodisi ona bitiş ve ölümü hatırlattığı için evden ayrılacağı zaman melodinin en yüksek yerinde oda kapısından çıkar, ancak gitmeden melodinin giderek azalmasını dinler. Bu hâl onu oldukça duygulandırır.

#### *Çalınan Kumbara*

Bir gün okuldayken Hilmi'den bir mektup alır. Mektupta okuldan bir arkadaşının onlara geldiğini, hastaneye gitmek için okuldan izinli çıktığını söyleyerek akşam Aziz Nesin'e teslim etmek üzere onun kumbarasını istediğini onun da verdiğini ama buna bir anlam veremediğini yazar. Aziz Nesin o hafta kendi kısmından kimsenin izinli olarak okuldan çıkmadığını, kumbarasını Hilmilerin evinde tuttuğunu kimseye söylemediğini, o yüzden bu kişinin bir şekilde kumbarasının dolmak üzere olduğunu bilen biri olduğunu belirtir. Bundan sonra bir daha kumbara almaz.

#### *Darbecilerin Esin Kaynağı Olan Kitap*

Okulda roman, şiir, gazete gibi yayınlar yapılan aramalarda toplanır. Ancak yasak olmayan bazı kitaplar da vardır. Bunlardan biri Grigoriy Petrov'un *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* diğeri de Pertev Demirhan'ın *Japonların Asıl Kuvveti* adlı kitaplarıdır. İlki Finlandiya'nın kalkınmasını idealist bir hikâyeyle aktarır, ikincisi de Japonların Batı'nın teknolojisini alırken kültürünü nasıl koruduğunu.

Örneğin, 1905 yılında Ruslarla yapılan savaşta çatışan Amiral Togo emekli olduğunda kendisine nasıl bir makam istediği sorulur, o ise bir köyde öğretmen olmak istediğini söyler. Bir süre sonra köy okulunda öğretmenlik yapabilmesi için gereken eğitimi almadığı için talebinin yerine getirilemeyeceği karşılığı verilir. Türkiye gibi Japonya da gençlerini eğitim almaları için Batı'ya gönderir. Bu öğrenciler

başarısız olduklarında harakiri yaparak kendilerini öldürürler. Pertev Demirhan'ın anlattığı bir başka "iyi ahlâk" örneği hikâyeye göre, yeni evli olan bir Japon askeri 1905'teki savaşa katıldığında eşi, aklının onda kalmasını istemediği için harakiri yaparak kendini öldürür.

Aziz Nesin ilk kitabı coşkuyla okuyup hayallere dalarken ikincisini yıllar geçtikten sonra gerçekçi bulmamaya başlar. Zira kitap, kalkınmada esas olanın gelenek ve görenekler olduğunu ve Japonların da bunu başardığını söylese de Aziz Nesin gerçekte kapitalist ahlâkın her türden gelenek ve göreneğin yerini aldığını belirtir.

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra Yaşar Kemal darbeci askerlerle *Cumhuriyet* gazetesi için röportaj yapar. Röportajda darbeyi yapmadan önce hangi kitaplardan esinlendiklerini sorar, birçoğu *Beyaz Zambaklar Ülkesinde* kitabından ilham aldıklarını söyler.

### *Kadınsılık*

Okulda yasak olan sadece bazı kitapları okumak değil, kahramanlık ve yurtseverlik dışında bir konu hakkında yazmaktır da. Önemli günlerde okunacak şiirler dışında başka şeyler yazanlar öğrenciler arasında ciddiye alınmaz. Duygularını ifade ettikleri için "kadınsı" görülürler. Ancak buna rağmen şiir yazan öğrenciler çıkar.

Şiirle ve resimle ilgili, yalnız kalmayı seven ve çok güzel bir el yazısına sahip olan Necati adlı bir arkadaşı, çıkarmayı planladığı bir dergi için Aziz Nesin'den yazı ister. Aziz Nesin yazıyı teslim eder ancak dergi bir süre sonra yapılan aramada ele geçirilir. Okuldan atılmaya beklerken hiçbir ceza almazlar. Üstelik okul yönetimi dergiyi okul kitaplığında saklar.

### *Askerlik Üzerine*

Aziz Nesin on dört yaşından yirmi dokuz yaşına dek ordunun içinde bulunmuş biri olarak askerliğin birçoklarına mantıksız görüldüğünü, kendisinin ordudayken bile militarist olmadığını ama meslek olarak askerliği çok sevdiğini ve son derece mantematiksel kurallara göre işleyen bir meslek olduğunu söyler. Ona göre, askerliğin mantıksızlık olarak görülmesinin sebebi insanı yaşatmaya değil, öldürmeye yarayan bir meslek olmasıdır.

1966 yılında Gürcistan'da bir festivaldeyken restoranda yemek yendiği sırada yakışıklı genç bir Sovyet generali masasına gelir ve kitaplarının Rusça tercümelerini beğenerek okuduğunu söyler. Aziz Nesin'i birliğiyle Sibiry'a'da bulunduğu şehre davet eder. Sohbet esnasında sık sık kendini barışsever bir asker olarak tarif eder ve barışı korumak için askerlik yaptığını belirtir.

Aziz Nesin onun ve onun gibi düşünen diğer askerlerin barışseverlik konusunda samimi olduklarını ama hiçbir askerin barışsever olmasının mümkün olmadığını söyler. Zira amacı öldürmek olmayan tek bir ordu yoktur. Aziz Nesin askerliğin mantıksız görünen yanının işte buradan kaynaklandığını düşünür. İnsanı yaşatmayı amaçlayan diğer tüm mesleklerden insanların askerliği bu yüzden mantıksız bulunduğunu ifade eder.

Askerler emirleri altındaki erleri ölüme gönderdikleri için hemen hiç gülmezler. "Mekanizma" lakabını taktıkları Yüzbaşı Kâmil Çelikkol onlara her fırsatta "Askerin yüzü gölgeli olacak!" der. Zira hiçbir komutan emri altındaki erleri ölüme gülererek gönderemez. Ölüme gönderme meselesini örneklemek için anılarını kaleme aldığı yıllarda genelkurmay başkanı olan Doğan Güreş'ten örnek verir. Doğan Güreş 2 Mayıs 1994 tarihinde gazetelerde çıkan konuşmasında görevini tarif ederken "Bakın başka bir şeye benzemez, insana öl diye emir veriyorsunuz. Ölüme gönderiyorsunuz" der.

Aziz Nesin bu nedenle kendi döneminde ideal olarak kendilerine gösterilen askerin çok konuşmayan, gülmeyen, bazen duyduğunu duymazdan gelen Mareşal Fevzi Çakmak olduğunu not eder. Harp Okulunun ilk yılında bir askerin nasıl davranması gerektiğini öğreten bir ders vardır. Aziz Nesin bu dersin adını hatırlayamadığı için arkadaşlarını arayıp sorar ancak onlar da hatırlayamaz. Bu derste muhatabına gerekli olsa bile kendine gerekli ve yararlı olmayan konularda bile konuşulmaması gerektiği belletilir.

Aziz Nesin aşırı konuşkanlıklarıyla bu kuralı bozan iki kişinin Kenan Evren ile Doğan Güreş olduğunu not eder. Hatta 22-28 Mayıs 1994 tarihli *Nokta* dergisinde Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in "en renkli ve en konuşkan genelkurmay başkanı" olarak tanıtıldığını gösteren bir pasaj paylaşır. Ardından bir dergi ya da kitaptan aldığı başka bir pasaj daha paylaşır.

Pasaj, bir ayda 11 gazetecinin öldürüldüğü Somali'de üç hafta görev yapan *Hürriyet* muhabiri Kadir Ercan'ın Somali'den nasıl kovulduğunu anlatarak Türk askerinin nasıl yorulmayan, uyumayan, üşümeyen, acıkmayan, yemeyen, içmeyen bir canlı olarak kurgulandığını aktarır. Muhabir Kadir Ercan bir askerin bayıldığını haberleştirdikten sonra Korgeneral Çevik Bir onu "Türk askeri bayılmaz" diyerek uyarır. İki gün sonra Kadir Ercan'ın Türk birliğinde kalma izni kaldırılır. Pasajda bundan yola çıkarak Türk askerinin de insan olduğu, acıkıp üşüdüğü ve elbette bayılabildiği yazar.

Aziz Nesin bunun sivil mantığı, bunun tam tersinin de asker mantığı olduğunu belirtir. Asker mantığına göre asker korkmaz, üşümez, gülmez, çok konuşmaz. Kendisinin de askeri bir eğitimden geçtiğini hatırlatarak ne çok konuşkan ne de güleç biri olduğunu ifade eder.

#### *Atatürk Gülerse*

Buca Belediyesi Aziz Nesin'i konuşma yapması ve kitaplarını imzalaması için davet eder. Aziz Nesin belediye başkanının odasına girdiğinde yeni kurulmuş olan Yükseköğretim Kurulu tarafından atanmış dekan da içeridedir. Aziz Nesin'le sohbet ederken kendisinin ne kadar ilerici biri olduğundan bahsedip YÖK'ü şiddetle eleştirir. Sonrasında da Atatürkçü bir kişi olduğunu iddia ederek Atatürk'ün hiçbir heykelde veya resimde gülerken temsil edilmemesinden rahatsızlık duyduğunu, o yüzden üniversitedeki heykeltıraşlardan ve ressamlardan Atatürk'ü gülerken tasvir ettikleri eserler çıkarmalarını istediğini, eğer fakültesini ziyaret ederse gülen Atatürk heykelleri ve resimleriyle karşılaşacağını söyler. Aziz Nesin bu anlatılanlara çok şaşırdığı için dekanı hiçbir tepki vermeden dinler.

#### *Asık Suratlılık*

Aziz Nesin'e imza günlerinde sıklıkla asık suratlı olduğu söylenir. Her seferinde durduk yere gülemeyeceğini söylese ve gülmece yazarlarının gülyüzlü insanlar olmadıkları konusunda anekdotlar anlatsa da gerçekten de asık suratlı biridir. Hatta askeri eğitim aldığı için tam da kendisine denildiği gibi, yüzü "gölgeli"dir.

Ona göre, Türkler de asık suratlıdır. Ancak gülmece hassasiyeti olan bir toplumdur. Alay etmesini, tiye almasını çok iyi bilir ama bu da gülyüzlü olmamalarından kaynaklanır. Gülmece onlar için sadece bir savunma mekanizmasıdır. Kendisinin de bu yüzden asık suratlı bir gülmece yazarı olabileceğini düşünür.

#### *Asker Millet*

Aziz Nesin, Türklerin asker millet olmakla övündüğünü, asker giysininin, devlet otoritesini simgeleyen her türden kıyafetin onur verdiğini belirtir. Bunu anlamlandırmak için sivil sözcüğünü irdeler. Fransızcada uygar anlamına gelen "sivil" Osmanlı Türkçesinde "medeni" ve "yurttaş" anlamındadır. Aziz Nesin, çocukluğunda Türkiye'deki insanların "asker" ve "başıbozuk" olarak ayrıştığını belirterek "sivil" in karşılığının aslında "başıbozuk" olduğunu ifade eder. O yüzden aileler oğullarının adam olması için önce askere gitmesini ister. Bu tabloda kadınlara yer yoktur.

Askerlik herkese öyle derinden işlemiş bir duygudur ki Aziz Nesin'in babasına nereli olduğu sorulduğunda şehrin adını söylemektense şehirde kaçınıcı ordu bulunuyorsa onun adını verir. O yüzden babası üçüncü ordudan olduğunu söylediğinde kendisinin de neden üçüncü ordudan sayıldığını uzun süre anlayamaz. Büyüdüğünde babasının doğduğu şehrin üçüncü ordunun yerleştiği şehir olduğunu öğrenir.

#### *İnsan Yetiştirmek*

Aziz Nesin askerliği sevmesinin bir sebebinin emri altına gelen birçok okuryazar olmayan, nasıl yürüyeceğini ve koşacağını bilmeyen kişiye iki yıl boyunca okuma ve yazmayı, yürümeyi ve koşmayı, gerektiği gibi konuşmayı öğretmek olduğunu söyler. Erlerin terhis olurkenki hâllerini ilk geldikleri günkü hâleriyle karşılaştığında verdiği eğitimin değerini idrak eder. Ancak bir süre sonra, terhis olmuş biriyle yaşadığı köyde karşılaştığında yine askere geldiği günkü hâline geri döndüğünü görünce onun yaşadığı ortamın öğrendiği yeni şeyleri nasıl yok ettiğine tanıklık eder. Aziz Nesin birkaç defa böyle bir durumla karşılaşır.

#### *Öğretmenlere Dair*

Kendisiyle ilgili hiçbir özel anısı olmayan fizik öğretmeni, 12 Mart 1971 muhtırası verildiğinde genelkurmay başkanı olan Faruk Gürler'in babasıdır. Saçları beyaz olduğu için "Pamuk baba" diye

anılır. Öğrenciler kendisine karşı saygısızca davranınca hayatı boyunca böyle bir şeyle ilk defa karşılaştığını ifade eder. Bir süre sonra okuldan ayrılır ve yerine Reşit Süreyya gelir.

Reşit Süreyya tıp fakültesinden mezun olduktan sonra İngiltere ve Fransa'da öğrenimine devam etmiş ve fizik alanına merak salarak alanını değiştirmiş, bir süre Kuleli Askeri Lisesinde öğretmenlik yapmış bir isimdir. Aziz Nesin onu hakkıyla tarif edebilmek için Amerika'daki vefatının ardından emekli bir yarbay olan eski bir öğrencisi Sedat Beşe'nin 1963 tarihinde onun hakkında yazmış olduğu bir mektubu paylaşır.

Mektupta onun tıp fakültesinden birincilikle mezun olduktan sonra Almanya'ya gittiği, orada fizik alanına geçtiği, öğretmen olarak Azerbaycan'a gönderildiği, orada kendi gibi bir öğretmenle evlendiği, savaş öncesi Heisenberg ile beraber Almanya'da çalıştığı, İkinci Dünya Savaşı patlayınca geri dönüp Polatlı'da matematik öğretmenliği yaptığı, atom bombasını Almanların mı yoksa Amerikalıların mı patlatacağını hep merak ettiği, Amerikalılar patlattıktan sonra atom bombasının ne olduğuna dair hazırladığı kitabı devlet yetkililerine ilettiği ancak dikkate alınmadığı, kitaptaki bilgilerin Rusların eline geçmesinden çekindiği için sakladığı, Lord Rutherford'un kendisine verdiği tavsiye mektubunu Amerika'ya gitmek için kullandığı, ancak atom çalışmalarında yer almak için Amerikan vatandaşlığına geçmesinin istenmesi üzerine işinden ayrılmak zorunda kalıp firmalara matematiksel destek vermeye başladığı ve hayatını böyle kazandığı yazmaktadır.

#### *Öğretmenin Özel Hayatına Dair Merak*

Aziz Nesin Sahafkar Çarşısı'nda gezerken Reşit Süreyya Bey'in derlediği bir şiir kitabı görür ve alır. Reşit Süreyya Bey'in sanata meraklı bir bilim insanı olması onda hayranlık uyandırır. Kötü bir öğretmen olsa da onun büyük bir bilgin olduğunu bilir. O yüzden özel hayatına da merak duyar. Eşi Remziye Hanım'dan ayrıldığını öğrendiğinde çok üzülür ve sebebini merak eder. Remziye Hisar'ın verdiği bir röportajı okuyarak bazı çıkarımlarda bulunur. 27 Ekim 1977 tarihli *Hayat* dergisi için verilmiş olan bu röportajı olduğu gibi kitabına ekler. Röportaja göre, 1902 Ürgüp doğumlu olan Remziye Hisar'ın döneminde kız öğrenciler mezuniyetten sonra çoğunlukla ilkokul öğretmenliği yapar. O ise okuldan birincilikle mezun olur ve okulun açtığı hazırlık sınıfını tamamlayıp Azerbaycan'da öğretmen olarak gönderilir. Orada Reşit Süreyya ile tanışır ve evlenir. Bir yıl sonra oğlu Feza doğar. İki yıl Adana Kız Muallim Mektebinde öğretmenlik yapar. Eşi staj için Paris'e gönderilince kendisi de öğrenimine devam etmek için burs bularak Paris'e gider. Eğitimi yeterli görülüp geri çağırılır ve bir yıl Erenköy Kız Lisesinde kimya öğretmenliği yapar. Ancak onun hayali doktora devam edebilmektir. Yine burs bularak Paris'e döner. Kızını Paris'te doğurur ve kendisine yardım etmesi için ablasını yanına alır. Okula oğluyla birlikte gidip gelir. Eşinin stajı bittiğinde öğrenimini yarıda bırakıp ülkeye geri dönmeye mecbur bırakılmaya karşı çıkar ve ondan ayrılır. Ülkeye geri döndüğünde de kimseden destek görmeden mücadeleye ederek profesörlük unvanı kazanır. Oğlu Feza Gürsey, Oppenheimer Ödülü'ne layık görülür. Kızı Deha Gürsey ise bir psikiyatrist olur.

#### *Bir Kimya Hilesi*

Bir gün ilk ders kimya, ikinci ders de fiziktir. Reşit Süreyya Bey bu derste bir ara sınav yapacaktır. Kimya dersinde laboratuvarında deney yaparken öğretmenleri içinde kükürt bulunan bir tüpe asit dökünce içeri bağırarak gazı kokusu yayılır. Sonraki derste Reşit Süreyya Bey sınıfa gelip sınav için üç soru yazdırır. Bursa Askeri Lisesinde sınıfta kaldığı için Kuleli Askeri Lisesine gönderilmiş olan Çamur Şevket sorunun cevabının kitapta kaçınca sayfada olduğunu Aziz Nesin'e sorar. Aziz Nesin bilmediğini söyler. Biraz sonra sınıfa bağırarak gazı kokusu yayılır. Şevket, kimya laboratuvarından aldığı kükürtlü tüpün içine asit dökükçe sınıfın içinde dolaşan Reşit Süreyya Bey onun bulunduğu yere yaklaşmadan geri döner o da rahatça kopya çeker. Kokuya daha fazla tahammül edemeyen Reşit Süreyya Bey defalarca tuvalete gitmek isteyen öğrencilerin hemen tuvalete gitmesini söyler. Ders bittikten sonra hızla sınıftan çıkar gider. Sınav sonuçları açıklandığında Şevket 1 aldığını öğrenir. Zira cevabın kitabın hangi sayfasında olduğunu sorduğu arkadaşı bilerek ona yanlış cevap vermiştir.

#### *Anlatılan Bir Kopya Vakası*

Bir üst sınıfta sınıfın kabadayı ve tembel öğrencisi sınıfın çalışkan öğrencisini matematik sınavında kendisine kopya vermesi için ikna eder. Çalışkan çocuk sınavda kopya vermek için vakti olmadığını anlayınca cevapları ona fısıldayacağını ama fısıldadığı şeyleri değiştirerek yazması gerektiğini söyler. Sınav sonunda dediklerini değiştirerek yazıp yazmadığını sorunca tembel öğrenci, artı dediklerini eksi eksi dediklerini de artı yazdığını söyler.

Aziz Nesin, bu tür öğrencilerden general bile çıktığını belirterek insanın hangi yaşta gelişeceğini belli olmayabileceğini not eder.

#### *Entrikalı Bir Kopya Vakası*

Aziz Nesin lise son sınıfta Reşit Süreyya Bey'in yapacağı bir ara sınavdan sınıf arkadaşlarının ne kadar korktuğunu görünce bir plan yapar. Fizik kitabındaki her bölüm sonunda, Avrupa'nın ünlü liselerinin geçmiş bakalorya sınavlarında sorulan sorular yer almaktadır. Reşit Süreyya Bey sınavda ne sorusu yazdırırsa yazdırırsın herkes bu sorulardan seçtikleri üç soruyu ve cevabını yazacaktır. Aziz Nesin Lyon Lisesinde sorulan üç sorunun cevabını bulmak için gece gündüz çalışır. Diğerleri de sınavda Reşit Süreyya Bey ile beraber bulunacak sınıf subayı olan Dursun Bey'e durumu anlatıp ondan yardım ister. Böylece Reşit Süreyya Bey hangi soruları yazdığını iddia ederse etsin herkes bu üç soruyu yazdığını iddia edecek Dursun Bey de onlara şahit olacaktır.

Sınav gününde Reşit Süreyya Bey üç soru yazdırır ama herkes ezberledikleri üç soruyu yazar. Birçok kişi kâğıdını çabucak verip çıkar. Aziz Nesin yaptığı plandan pişmanlık duyarak sorulara yanlış cevaplar yazar. Birkaç gün sonra Reşit Süreyya Bey onu öğretmenler odasına çağırır. 60 kişilik sınıfta Bigalı Mustafa Biricik çözümünü doğru yapamasa da doğru soruları yazmıştır. Aziz Nesin içine düştüğü durumdan çok utanır. Onlar plan yaparken bu işe karışmayacağını söylemek yerine böyle davranıp onları utanç dolu bir duruma düşüren Mustafa Biricik'e de ayrıca sinirlenir. Reşit Süreyya Bey bu sınavda herkese kötü not verip Aziz Nesin'e not vermez ve daha sonra ona özel bir sınav yapar.

#### *Son Defa Reşit Süreyya Bey İle*

Yıllar sonra Aziz Nesin Harp Okulundan mezun olur, iki yıllık Askeri Tatbikat Okulunu da bitirir. Birçok farklı yerde hizmet verdikten sonra görev ve yetkisini kötüye kullandığı gerekçesiyle 4 ay hapis cezasına mahkûm edilir. Çeşitli işler yaptıktan sonra gazeteciliğe yönelir. *Cumartesi* adlı bir dergi çıkarır ancak dergiyi kapatmak zorunda kalınca elinde kalan iade dergileri bir daha satılıp iade edilmemeleri için mavi boyayla boyatıp iskele ve vapurlarda çalışan satıcılara verir.

Reşit Süreyya Bey bir gün bu dergilerden birini satın alır ve sonrasında Aziz Nesin'i çıkardığı *Markopaşa* dergisinde ziyarete gelir. Yazısını ne kadar çok beğendiğini ifade eder. Aziz Nesin, o yazısında çaresizlikten ve umutsuzluktan bahsettiği için onun da benzer bir süreçten geçtiğini düşünür. Bu, Reşit Süreyya Bey ile son görüşmesi olur. Zira Reşit Süreyya Bey bir uçak kazasında hayatını kaybeder.

#### *Cevap Vermeye Tenezzül Etmeyen Bir Akademisyen*

Aziz Nesin'in oğlu Ali Nesin Lozan'da okuduktan sonra Amerika'da doktora yapmak ister. Aziz Nesin oğlu için çok prestijli bir üniversiteden ziyade iyi bir matematikçinin bulunduğu bir üniversite ararken durumu arkadaşı Yaşar Trak ile paylaşır. Yaşar Trak da ABD'de ünlü bir profesör olan Kurşunluoğlu'na yazmasını tavsiye eder. (ABD'de bu soyadına sahip Türk kökenli ünlü bir bilim insanı bulunmadığı için buradaki kişi muhtemelen Behram Kurşunoğlu'dur). Aziz Nesin kendisini tanımayan birine mektup yazmaya çekinir ancak Yaşar Trak ünlü profesörün onu mutlaka tanıdığını söyler. Aziz Nesin arkadaşının tavsiyesini yerine getirip uzunca bir mektupta oğlunu tanıtır ve oğlu için tavsiye edeceği bir profesör olup olmadığını sorar.

Bir süre sonra muhabatının sekreteri tarafından İngilizce olarak kaleme alınmış iki buçuk satırlık bir cevap alır. Cevapta Harvard, Yale ve Princeton üniversiteleri yazmaktadır. Aziz Nesin kâğıdı okuyunca sinirden küfreder ve evin içinde volta atmaya başlar. Kendisi kendisine küfredilen mektuplara bile eğer zarfında bir adres varsa cevap yazan biridir. Gördüğü bu muamele o nedenle onu çok sinirlendirmiştir. Muhabatının ne kadar eğitim almış olursa olsun köylülükten kurtulamamış hazımsız bir adam olduğunu düşünür.

#### *Feza Gürsey Devreye Girer*

Haldun Taner'in o günkü eşi Leyla Pamir Feza Gürsey'in eşi Suha Hanım'ın yakını olduğu için Aziz Nesin Feza Gürsey'in adresini Haldun Taner'den alıp bu sefer ona bir mektup yazar. Sonrasında aile dostu olurlar. Bu noktada, Ali Nesin'in Nisan 1994'te *Bilim ve Teknik* dergisine yazdığı yazıyı alıntılar. Yazıda şunlar yazar; Ali Nesin babasıyla birlikte babasının yıllarca biriktirdiği belgelere bakarken Reşit Süreyya Bey'in bir fotoğrafını bulurlar. Aziz Nesin o fotoğrafa bakarak "Canım benim!" diye üzülür. Ali Nesin babasının kendinden yaşlı birini nasıl böyle okul arkadaşı gibi andığını anlayamaz ve Reşit Süreyya Bey'i genç hâliyle hatırladığını kendi yaşından dolayı onu adeta bir çocuk gibi gördüğünü düşünür. Sonrasında Feza Gürsey Collège de France'da ders verirken üniversite öğrencisi olarak onu

dinlemeye gider. Onu dinlerken akıcı Fransızcasından da anlatırkenki canlılığından da çok etkilenir. Feza Gürsey Yale Üniversitesine onun için kefil olur. Ali Nesin de bunu öğrendikten sonra ders çalışma konusunda daha sorumlu hisseder. Yıllar sonra Ankara'daki Feza Gürsey Bilim Merkezi'ne gittiğinde onun fotoğrafını görür ve tıpkı babası gibi "Canım benim!" demek ister.

### *Kızlar*

Aziz Nesin'in en sevdiği arkadaşı Bursa Askeri Lisesinden transfer edilen Nihat Aytek'tir. Babası asker annesi ev hanımı olan Nihat Aytek'in ablası Amerikan Kolejinde öğrencidir. Aziz Nesin bazı tatil günlerinde onun evine gidince kardeşini ve onu kendi arkadaşlarıyla tanıştırmak istediğini ifade eder. Onlar ise kızlara önem vermediklerini göstermek için bunu önemsemiyormuş gibi davranır.

Aziz Nesin bir bakireyle evlenmek istediği için kendisinin de bakir olması gerektiğini düşünür. Bir gün öğretmeni İsmail Hakkı Bey'e Meryem Ana'nın nasıl bakire olduğunu sorduğunda İsmail Hakkı Bey sperm ile yumurta birleşimini anlatır ve Meryem Ana'nın bir marangozdan hamile kaldığına dair bir dedikodu olduğunu söyler.

Bir gün Nihat'ın ablası onları okulunda düzenlenen Safiye Ayla konserine davet eder ve okula geldiklerinde onları iki kız öğrencinin karşılayıp okulu gezdireceğini söyler. O hafta pantolonlarını yataklarının altına koyarak kırışıklıklarından kurtarmaya çalışırlar. Kızlar hakkında hiç konuşmasalar da sabah akşam onları düşünürler.

Aziz Nesin iki yıl önce tıraş olmaya başlamıştır. Arkadaşı Mustafa Onanç tıraş köpüğüne para harcamak istemediği için tıraş fırçasını tıraş sabununa sürterek sakallarını sabunlar. Aziz Nesin de 55 yaşından sonra tıraş köpüğünün gereksiz olduğunu düşünmeye başlayıp onun gibi tıraş olmaya başlar. Ancak o gün Mustafa Onanç'ın o hâliyle eğlenir. Onunla birlikte tıraş olurken yüzünde bir noktayı yanlışlıkla keser. İlk defa o gün saçlarını ıslatarak şekillendirmeye çalışır ama nafile. Saçları yine de dimdik kalır.

Nihat ile birlikte konsere gitmek için yola çıkarlar. Rıhtıma vardıklarında Nihat ciklet almaları gerektiğini söyler. Amacı onları karşılayacak kızlara onları ne kadar az önemsediklerini göstermektir. Ancak kızlarla karşı karşıya geldikleri anda ikisi de ağızlarındaki cikleti alıp yere fırlatır. Kızlar onlara okulu gezdirirken Aziz Nesin okulun kütüphanesinde kitap okuyan öğrenciler görünce kendi okullarında böyle bir şeyin olmadığını düşünür.

O günden sonra o iki kızla bir daha görüşmezler. Zira ikisi de Nihat'ın ablasının arkadaşlarıdır ve ablanın arkadaşlarıyla flört etmek ayıptır. Aziz Nesin hayatı boyunca kadınları insan gibi göremediğini ifade eder. Ona göre bir kadın insanüstü bir varlıktır. Her kadında annesi gibi ince, kırılğan, saygın, erişilmesi zor bir varlık görür. Bu anlamda romantik hayatında mutlu olamayışının sebebinin bu olduğunu düşünür.

### *Bir Dönüşüm*

Aziz Nesin eve gitmediği bir tatil gününde okulun bahçesine çıkar. Okul bomboştur. Bahçede bir çocuk görür. Fatsa Ortaokulunu bitirip gelmiş yeni bir öğrencidir. Matematikte çok başarılı olduğu için kabul edilmiştir. Bir banka oturup sohbet etmeye başlayınca birbirlerine matematik problemleri sormaya başlarlar. Fatsalı Faik eline bir çubuk alıp yere yazdığı problemleri kolayca çözdükçe Aziz Nesin yırtık pırtık elbiseler içindeki bir çocuğun matematiği bu kadar iyi bilmesine şaşırır.

Yıllar sonra askerlikten ayrıldıktan sonra onu Bankalar Caddesi'nde görür. Sarırlılar, Faik bir yüzbaşı olduğu için üstünde üniforması vardır. Ancak bir top atışı sırasında bacağı yaralandığı için topallayarak yürümektedir. Bacağının kesilme ihtimali olduğunu söyler. O günün ardından, 1957 yılında Aziz Nesin Erenköy'den Suadiye'de oturan Kemal Tahir'in yanına giderken Suadiye'deki taksi durağında Faik'i görür. Taksiden inip yanına gider. Faik evine gitmek istediğini söyleyerek ağlamaktadır. Aziz Nesin onun bunadığını anlayınca acelesi olduğu için yanında kalamaz ama onu hemen bir taksiye bindirip taksiciye ücretini fazla fazla öder ve onu bir karakola sonra da evine götürmesini ister. Durumu bildirmesi için de telefon numarasını vererek kendisini aramasını rica eder.

### *Geçmişten Bir Kitap*

İzin günlerinde gittiği kütüphanelerde kendisinin de bir general olacağını düşündüğü için Alman generallerin savaş anılarını okur. Ancak okuduğu kitaplardan biri olan Falih Rıfkı Atay'ın *Zeytinadağı* onu çok etkiler. Yıllar sonra 1989'da kitabın tekrar yayımlandığını gördüğünde ikinci kez okur ve

anılarını yazdığı sırada kitabın üstüne aldığı notlara bakar. Bu notlardan birinde Falih Rıfkı Atay gibi bir adamın nasıl olup da gazetesine kâğıt almak için Adnan Menderes'le gizli pazarlığa girmediğini yazmıştır.

#### *Askeri Okulun En Neşeli Çocuğundan Ne Olur?*

Üsküdarlı Nedim Kuleli Askeri Lisesinin en popüler öğrencisidir. Asker olamayacak kadar neşeli ve eğlencelidir. Aziz Nesin onu Azeri ağızıyla söylediği bir taşlamadan dolayı tanır, taşlama bir Azeri'nin her şeyi abartmasıyla ilgilidir. O günlerde Azeriler Acem olarak bilinir, Acemler de abartmalarıyla tanınır. O yüzden biri bi şeyi abarttığında ona "Acem palavracısı" denir. Nedim okulun sadece sinema gösterimleri için kullanılan tiyatro sahnesine çıkıp Laz, Acem, Kürt, Yahudi ağızıyla konuşarak taklitleriyle herkesi kahkahaya boğar.

O günlerde çalınan müzik caz olmasa bile her orkestraya "caz takımı" denir. Nedim okulun bando takımından bir caz takımı kurar ve çalgıları pencerelerden iplerle indirerek nişanlarla düğünlerde çalmaya giderler. Ancak bir gün okul müdürü Hamit Doğruer bunu duyunca onu uyarır. Nedim bir daha böyle bir şey yapmayacağına dair söz verir. Ancak bir gün ünlü tiyatrocü İsmail Dümbüllü ile beraber sahneye çıkar ve sahnede eşeğe ters binmiş vaziyette fotoğrafı çekilir. Sonrasında Maltepe'deki üzüm bağlarında bir parti verilir. İçeriye giriş için ücret ödeyen herkes istediği kadar üzüm yiyebilir ancak yanında götüremez. Nedim o gün hokkabaz kılığıyla sahneye çıkar. Orada da fotoğrafları çekilir. Bu fotoğraflar Hamit Bey'in eline geçince Nedim okuldan kovulur.

Aradan yıllar geçer. Aziz Nesin üsteğmen olarak Kars'ta görev yaparken Kars'ın sınır köyünde bir köylünün bir Rus'la yaptığı anlaşma gereği Rus'un ondan istediği vakitlerde evinin ocağını yakıp bacadan duman çıkardığı, her yakma işi için 35 kuruş aldığı bildirilir. Rus ajanının taşeronluğunu yapan bu köylüyü araştırmak için bir kurul oluşturulur. Aziz Nesin istihkâm üsteğmeni olarak söz konusu bölgenin planını çıkarmak ve dumanın sınır ötesinden görülüp görülemediğini tespit etmek için bu kurulda yer alır. Ona Erzurum'dan biri sivil olmak üzere üç kişi daha katılacaktır. Sivil kişi Milli İstihbarat Teşkilatının görevlisidir. Erzurum'dan gelenleri karşılamaya gittiğinde sivil görevlinin Nedim olduğunu görür. Sarılırlar ancak birbirlerine karşı samimi davranmazlar.

Yoğun kar yağışı yüzünden bir kızak kiralarlar. Kızıyaçıyla birlikte beş kişi olarak yola çıkarlar. Yıl 1941'dir ve yağın kar bazı yerlerde yarım bazı yerlerde iki metreyi bulmuştur. Bembeyaz yolda ilerlerken karşılarına kurtlar, tilkiler çıkar ancak yuvarlanmamak için yavaş gitmek zorunda kalırlar. Köye vardıklarında devletin köye ayak bastığını anlayan muhtar onları evinde ağırlayıp karınlarını doyurur. Nitekim devletin yararı dokunmaz ama zararı dokunabilir.

Aziz Nesin bu anısını sabah gireceği prostat ameliyatından saatler önce, gece yarısı kaleme aldığını belirterek devamını getirmez.

#### *Paylaşılmayan Güzellikler*

Aziz Nesin izin gününde Bulgar bir pastacının pastanesinden çikolatalı pasta alıp ayaküstü yedikten sonra tiyatroya gider. O günlerde İstanbul'da Millet Tiyatrosu ile Ferah Tiyatrosu dışında adı daha sonra Şehir Tiyatroları olarak değiştirilen "güzellikler evi" anlamına gelen Darülbedayi dışında tiyatro yoktur. Aziz Nesin buraya operet seyretmeye gelir. Bu operetlerin en ünlüsü *Lüküs Hayaftır*. İmkânı olan seyirciler vişne çürüğü rengi koltuklara otururken Aziz Nesin gibi yoksullar balkondaki sandalyelerden birine yerleşebilmek için merdivenleri koşarak tırmanır. Ancak o hiçbir zaman herkesin önüne atılarak sahneyi iyi gören bir sandalye bulamaz. Fakat seyircilerin hepsi sahnelenen her şeye kahkahalarla güler. Herkes gülmeye o kadar hazırdır ki oyuncuların bir kenarda oturan oyun yazarı Ekrem Reşit Rey ile oyunun müziklerini besteleyen Cemal Reşit Rey'e dönüp laf atmalarına bile gülerler. Aziz Nesin o yaşta henüz bu tür güzellikleri tek başına sindirecek olgunluğa erişemediği için hep yanında kendi gibi bir arkadaşı aradığını ama bulamadığını belirtir.

#### *Bir Ceza ve Cezaya Yol Açan Koşullar*

Aziz Nesin, hem babasının yaptığı iki odalı evde rahat edemediği hem de eve giden yolda yıprandığı için eve gitmek istemez. Gittiğinde Çengelköy'den vapurla Galata Köprüsü'nün Sirkeci'deki iskelesinde iner, tramvay durağına yürür, on beş, yirmi dakika tramvay bekler, tıklım tıklım dolu tramvayla Şehremini'ye kadar gider, oradan Mevlanakapı'daki evlerine kadar yürür. Yol, yaz kış boyunca o kadar bakımsız ve pistir olur ki kıyafetleri ya çamurlanır ya da toza bulanır. Bu nedenle o evde hiç yaşamamış gibi olmayı diler. Komşularıyla bile ilgilenmez. Komşularından aklında kalan sadece maskülen tavırlarıyla bilinen uzun boylu Şeker abla, istifiçi bir at arabacısı ve Tekel'de marangoz olarak

çalışan bir adamdır. En çok bu marangozu beğenir. Adam yaptığı işi o kadar incelikli yapar ki kendi eseri olan evindeki vitrinin incecik ahşap çerçeveleriyle övünür. Aziz Nesin onun işiyle övünen hâlini hiçbir zaman unutmaz.

Bu yüzden izin günlerinde akşam tiyatro izleyip arkadaşı Hilmi'nin evine gider. Ancak onlarda kalmak istemediğinde okula döner. Okula gece gitmek kapısı kapalı olduğu için sıkıntılıdır. Bir gece eve gitmek istemediği için oyundan çıkıp okula geri döner. Gittiğinde kendisi gibi o saatte okula girmeyi bekleyen birkaç öğrenciyi daha bulur ama bu onun ilk seferidir. Nizamiye kapısının iki yanında bulunan pencerelerden parmaklıkları genişletilmiş olanından sırayla geçerler. Aziz Nesin sona kalan birkaç kişiden biridir. Sıra kendisine gelince genişletilmiş parmaklıklardan içeri girmeye çalışır ama biri bacaklarından çekiştirmeye başlar. Önce birinin şaka yaptığını zanneder ama kaçma seslerini duyunca yakalandığını anlayıp kendini içeri atar. O an karşısında nöbetçi subayı bulur. Bacaklarından çekiştiren de okul müdürü Hamit Bey'dir.

Nöbetçi subay onu doğruca tecrit odasına götürür. İçeri girdiklerinde herkes yataklarındadır ancak subay gidince herkes biraz önceki gibi zar atmaya devam eder. Aziz Nesin beraber kaldığı öğrencilerin görünüşlerini, hâl ve tavırlarını hiç beğenmez. Öğrenciden çok daha önce yanında kaldığı Başçı İbrahim'in arkadaşlarına benzetir. Yataklardan birine yatıp uyur. Sabah kalktığında herkesin ona karşı saygılı davranmasına şaşırır. Sonra, o uyuduktan sonra okul müdürü Hamit Bey'in içeri girip onun üstünü örttüğünü öğrenir. Saygının sebebi budur. Orada kaldığı birkaç gece boyunca Hamit Bey bunu tekrarlar. Aziz Nesin, okul müdürünün kendisini tanıdığından habersiz olduğu için buna çok şaşırır. Ancak daha sonra onun okulun iyi ve kötü tüm "en"lerini tanıdığını öğrenir.

#### *Çok Okuyan Bir Alman*

Yıl 1933'tür. Gazetelerde Hitler'in röportajları yayımlanmaya başlar. Bir fotoğrafta Hitler boş bir salondaki masaya oturmuş, kitap okumaktadır. Aziz Nesin onun çok kitap okuyan bir adam olarak tanıtılmasından çok etkilenir. O zamana kadar çok kitap okuduğunu ve çok şey bildiğini düşündüğü kişi Prof. Hilmi Ziya Ülken'dir. Onu da annesinin üvey babasının tıp fakültesinde okuyan oğlu Naim abisinden bilir. Prof. Ülken onun hocasıdır. Hitler'in ondan da çalışkan, ondan da bilgin olduğunu düşünür.

#### *Spor*

Aziz Nesin'in en büyük arzularından biri futbol oynamaktır ancak o kadar beceriksizdir ki bir türlü başaramaz. Hatta yıllar sonra gazeteci arkadaşı Çetin Altan ona uyumadan önce ne hayal ettiğini sorunca futbol oynayıp karşı takımın kalesini gole boğduğunu söyler. Yüzbaşı Hüsamettin Bey beden öğretmeni olarak geldikten sonra öğrencileri çeşitli spor dallarına yönlendirir. Aziz Nesin jimnastik hareketlerinde çok başarılı olduğu için güreş takımına katılmaya niyetlenir. Bu niyetinde çalışkan öğrencilere "inek" denmesinin, "inek"lerin de genellikle sporla ilgisiz çocuklar olmasının payı vardır.

Daha önce de güreşçilik yapmış olan arkadaşı Muzaffer'den kendisine birkaç hareket göstermesini ister. Zira Muzaffer de sınav zamanları yaklaşırken ondan matematik ve geometri anlatmasını ister. Ancak seçmeler ertesi gün olduğu için Muzaffer'in zamanı yoktur. Ertesi gün diğer dokuz adayla birlikte ikişer ikişer sinema salonunda kurulan minderlerin üstüne çıkıp güreşirler. Böylece takıma girer.

Fakat spor yapan öğrenciler genellikle tembel öğrenciler olduğu için öğretmenler spor yapanlara iyi gözle bakmaz. Hatta Aziz Nesin güreş antrenmanına daldığı bir gün coğrafya dersine on beş dakika geç girer, coğrafya öğretmeni Niyazi Bey nerden geldiğini sorunca "idmanda" olduğunu söyler. Niyazi Bey "Ne idmanı?" diye sorar. Güreş olduğunu öğrenince de hayal kırıklığına uğramışçasına "Yaa..." diye karşılık verir. Aziz Nesin onun bu hâlden "Sen de mi?" anlamı çıkarır.

#### *Aşk*

Tiyatroya kendisiyle birlikte gelecek bir arkadaş nihayet bulur; Nihat Aytek. Müziğe o kadar yeteneklidir ki seyrettikleri operetten çıktuktan sonra duydukları müziği birebir ıslıkla taklit eder, eğer şarkı sözleri varsa onları da unutmadan aklında tutar. Bir gün akordeon almayı teklif edince beraber akordeon satın almaya karar verirler. Ancak yei akordeonlar çok pahalı olduğu için bitpazarına gideceklerdir.

Artık tatil günleri cuma değil cumartesiden başladığı için bir cumartesi öğleden sonrası için plan yaparlar. Beraber okuldan çıkıp Sirkeci'ye gidecek, oradan tramvaya binecek, Nihat Aytek Beyazıt'ta tramvaydan inecek ve onun eve gidip babasından hem harçlığını hem de akordeon için gereken 7 lirayı alıp yanına gelmesini bekleyecek, sonra da beraber akordeon almaya gideceklerdir.

Aziz Nesin'in babasından para almaya giderken arkadaşını yanında getirmek yerine Beyazıt'ta bırakmasının sebebi evlerinden, evlerine giden yolun çamurundan ve yoksulluklarından utanmasıdır. O gün her zamanki gibi Şehremini tramvay durağına gitmek varken daha uzaktaki Çapa'ya gitmesini de bununla ilişkili görür; Çapa yolu daha az kirli olduğu için o yolu terci etmiş olabileceğini ifade eder.

Çapa'da durakta beklerken gözüne başında üstünde KKL yazan lacivert beresi olan bir kız ilişir. Yanında kendisinden küçük kız kardeşiyle bekleyen 15 yaşlarındaki kıza görür görmez aşık olmuştur. Tramvaya binince onu uzaktan incelemeyi sürdürür. Kahverengi saçları berenin altından taşmıştır. Eldivenlerini çıkarınca saydam ojeli tırnakları görünür. Ojesinin saydam olmasından özellikle hoşlanır. Küçük mavi taşlı ince bir yüzüğü vardır. Kúpeleri de mavi ve küçüktür.

Tramvay Beyazıt'a varır ancak kız ile kardeşi inmediği için o da inmez. Son durak Sirkeci'ye kadar giderler. Tramvaydan inince kıızı ve kardeşini takip eder, onlar Galata Köprüsü'nden bir vapura binince o da biner. Büyükdere İskelesi'ne varınca onlarla birlikte iner. Karşıdaki bir sokağa girdiklerini görünce takip ettiğinin anlaşılması için durup bekler.

Okula vardığında çoktan gece olmuştur. Nihat ile anca ertesi akşam konuşabilirler. Nihat'ın onu saatlerce beklettiği için ona çok kızacağını düşünür ama Nihat onun aşık olduğunu öğrenince çok sevinir. Zaten o da artık eskisi gibi değildir. Diğer çocuklar gibi okulun kaygan zemini üstünde ellerini açarak kaymaya başlar. Bir gün böyle kayarken herkesin kendisinden korktuğu sınıf subaylarından olan Yüzbaşı Zülfü'ye çarparak yere yuvarlanır. O hafta hiçbir dersi dinleyemez. Önünde bulunduğu tüm kâğıtlara bereli kız resimleri çizer. Bu onda öyle bir alışkanlık hâline gelir ki hayatının geri kalanında da kâğıtların boş yerlerine hep bereli kız resimleri çizer.

Arkadaşlarından bazılarının cinsel deneyimleri olmuştur. Örneğin, (adını değiştirerek andığı) Refik bir gece genç üvey annesinin onu okşamalarıyla uyanmış ve ilişkileri babasının olmadığı günlerde gizlice devam etmiştir. Bir arkadaşı daha köydeyken başladığı cinsel deneyimlerini şehirde geneleve giderek devam ettirmiştir. Kendisi bunları merakla dinler ama aşık olduğu kızın beresindeki KKL'nin Kandilli Kız Lisesi anlamına geldiğini öğrendiğinde onu bulmaya bile korkar.

Bir cumartesi günü Nihat ile beraber Kandilli İskelesi'ne gider. Kuleli öğrencilerinin orada toplanmış olduğunu görünce gittiğine pişman olur. O sırada Kandilli Kız Lisesi öğrencileri kızlar iskeleye akın akın gelmeye başlar. İçlerinden çok azı vapura biner. Vapura binenler arasında o da vardır. Tam yanlarından geçerken kıızı Nihat'a gösterir. Nihat da kıızı beğenir. Nihati'ı orada bırakıp o da vapura biner. Bu sefer Büyükdere'de indikten sonra girdiği eve kadar takip eder.

Güreş antrenmanlarında artık tek hayali vardır; şampiyon olup gazetelere çıkmak ve o "Rüya Kız"ın da ona aşık olmasını sağlamak. Yatıp kalkıp bunun hayalini kurar. Okulda gösterilen *Der Blaue Engel* filminde gördüğü Marlene Dietrich'i o kadar beğenir ki "Rüya Kız"ı da ona benzetir. Aslında böyle bir benzerlik söz konusu değildir ama sırf aşık olduğu için ona benzemesini ister.

Sonunda dayanamayıp başkalarının aşık olduğu kızlara başkalarının adına yazdığı mektuplardan birini kendi için yazar. Bolca Arapça ve Farsça kelimelerle doldurduğu mektubu yine bir cumartesi günü Kandilli İskelesi'nden bindiği vapurdan Büyükdere'de inmek üzereyken tesadüfen yan yana gelince onun avcuna bırakır.

Ertesi hafta cumartesi günü yine onunla aynı vapura biner. Büyükdere'de inmek üzereyken bu sefer kız onun avcuna bir mektup bırakır. O an heyecandan ne yapacağını bilemeyip iskelenin bekleme salonundaki koltuğa kendini bırakır. Mektuptaki sıcaklığın geçmesini istemediği için kâğıdı sıkıca tutar. Açtığıdaysa tek satırlık bir cevapla karşılaşır: "Başka çocukla çıktığımdan maalesef sizinle arkadaş olamayacağım." Ancak altında adı ve soyadı yazmaktadır. En azından "Rüya Kız"ın adını öğrenmiştir.

Mektubu kaputunun cebine koyup dışarı çıkar. Hava kış olduğu için erkenden kararmıştır. Dışarıda hem rüzgâr hem de kar vardır. Cebinde çok az parası kaldığı, vapur seferleri de bittiği için okula dönemeyecektir. Birinden saatin kaç olduğunu öğrenip eve gitmek için iskelenin karşısındaki otobüs durağında beklemeye başlar. Durakta yazana göre son otobüsün gelmesine bir saat vardır. Fakat bir saati geçmesine rağmen otobüs gelmez. Gelip geçenlerden durakta yazan saatin yaz tarifesi olduğunu öğrenince mecburen yürümeye koyulur. Yer yer ışıklı yer yer karanlık kıyı boyunca karlara bata çıka

bağıra bağıra şarkılar söyleyerek, kendisine havlayan köpeklerden korkunca da susarak Bebek'e varır. Ancak son tramvay kalkmıştır. Sirkeci'ye kadar yürümekten başka çaresi yoktur.

### *İntihar*

Herkes Yüzbaşı Zülfü'nün okulun çöplerini almaya gelen çöpçünün kızına nasıl aşık olduğunu, kendini kumara ve içkiye verdiğini konuşur. Aziz Nesin bir cumartesi gecesi okula dönerken onunla vapurda karşılaşınca o saatte orada ona yakalandığı için korkar ama yine de selamını verir. Ancak Yüzbaşı Zülfü onun farkına bile varmaz. O ay öğrenciler devletin onlara verdiği aylıklarını alamaz. Bu durum ertesi ay da devam eder. Aniden bir haber duyulur; Yüzbaşı Zülfü öğrencilerin aylıklarını kumarda kaybettiği için intihar etmiştir.

Onun sebep olduğu bu durumu telafi etmeye çalışan diğer sınıf subayları kendi aralarında para toplayarak öğrencilerin aylıklarını öder. Aziz Nesin, Yüzbaşı Kâmil'i aylıkları dağıtırken eşinin boynundaki beşbiryerdeleri bozduğunu söylerken görür.

### *Kadıköylü M. veya Muhlis*

Aziz Nesin anılarının önceki cildinde Kadıköylü M. diye andığı kişinin bu cildinde Muhlis olarak anar. Çok titiz olan Muhlis'in vücudunda çibanlar çıkmaya başlayınca Haydarpaşa Askeri Hastanesine sevk edilir. Sağlık kurulu ona bir rapor verir. Bu rapora göre Muhlis her izninde geneleve gidecek, üniformasıyla geneleve girmesini engelleyen görevliler olursa resmi belgelerini gösterecek hatta geneleve giriş parası da devlet tarafından karşılanacaktır.

### *Soyadı Seçmek*

Aziz Nesin, artık beğenilmeyen Mustafa Kemal'in Türkiye'ye birçok yenilik getirdiğini, bunlardan birinin de soyadı olduğunu belirtir. 1934 yılında çıkarılan soyadı kanunundan önce varlıklı olanlar, örneğin, Sami Paşazade Sezai gibi, baba adlarının sonuna "oğlu" veya Farsça kökenli "zade" eklerini getirir. İlimiye sınıfından olanlar, Mevlana Celalettin-i Rumî gibi geldikleri memkelet adlarıyla anılır. Halktan olanlar babalarının adlarıyla birlikte anılır. Kadınlar adlarının sonuna ya babalarının ya da eşlerinin adlarını alır.

Kanun çıkınca Aziz Nesin'in babası ondan kendilerine uygun bir soyadı seçmesini ister. Aklına ilk gelen "kıral" olur. İçinde hem kırmak ve almak hem de kral anlamları vardır. Üstelik o günlerde gazetelerde alınan soyadları arasında çokça "Kıral" ve "Kral" olduğu haberleri yapılmaktadır. Bir gün okulda koridorda yürürken bir dersliğin kapısında, ders saatlerinin yazılı olduğu tahtada okulun en ağır hareket eden öğretmenin "Üşenmez" soyadını aldığını görünce insanların kendilerinde eksik olan şeylere özendiğini düşünür ve almak istediği soyadından dolayı utanır.

Felsefe dersini merakla dinlediği bir yıl olduğu için "Nesin" soyadını seçer. Ona her "Nesin" diye seslenildiğinde kendisinin ne olduğunu düşünecektir.

### *Ulan*

Okulda birbirine yakın olan öğrenciler aralarında konuşurken birbirlerine "ulan" diye seslenir. Ancak bir öğretmenle yan yana geldiklerine "ulan" "efendi"ye dönüşür. "Ulan," "oğlan" kelimesinin değişmiş bir hâlidir. "Oğlan" daha sonra Farsça oğlana tapan anlamındaki "gulamperest" kelimesinden etkilenecek "oğlancı" anlamında da kullanılır. Aziz Nesin, okuldaki kimsenin bu anlamları düşünmeden "ulan"ı sadece yakınlık ifadesi olarak kullandığını ancak bazı çocuklara böyle hitap edilmediğini belirtir. İstemediklerinden değil, onlara bir sebepten ötürü böyle seslenilemeyeceğinden dolayı. Bu sebebin ne olduğunu hâlâ keşfedemediğini söyler.

Kendisinin hangi sınıfa dahil olduğunu sorgularken kimseye "ulan" diye hitap etmediğini ama kendisine böyle seslenen arkadaşları olduğunu bir olayla anlatır. Bir gün sınıf mümessili olduğu için Cebir Osman derse girmeden önce yaramazlık yapanları tahtaya yazar. Öğretmen gelince tahtada ismi yazanları azarlar. Bunlardan biri Patates Necmi'dir. Patates Necmi birden kendini tutamayıp "Ulan Nusret Efendi..." diye bağıırır. Aziz Nesin teneffüs vakti gelince hemen fırlayıp kaçar. Ancak bir akşam arkadaşları onu yakalayıp ellerinden ve kollarından çekerek güya boyunu uzatırlar. Aziz Nesin, canı yansa da belli etmemek için onlarla birlikte kendi hâline güler. İşte böyle şaka kaldırabilen biri olduğu için ona "ulan" denir.

1946'da bir akşam herkesin eşleriyle birlikte bulunduğu meyhanede sohbet ederken Çetin Altan, Aziz Nesin'e durmadan "ulan" diye hitap eder. Aziz Nesin bozulsa da belli etmez. Oradan çıktıktan sonra

arkadaşları ona takılmak için Çetin Altan'ın bütün gece ona "ulan" diye hitap ettiğini hatırlatınca o da hiç fark etmediğini, Çetin Altan'ın ona hep "üstat" diye seslendiğini zannettiğini söyler. Ancak olayın aslı başkadır. Aziz Nesin, Kemal Tahir ile beraber Düşün Yayınevi'ni kurunca Çetin Altan onu ziyarete gelir. O zaman da aynı şekilde konuşur. Aziz Nesin onu uyararak kendisine "ulan" diye hitap edilmesinden hoşlanmadığını açıklar. Çetin Altan da ona hak verir.

### *Hastalık*

Aziz Nesin bir yaz akşamı Nesin Vakfı'nda yeni yapılmakta olan bir binanın yedinci katında yalnız kalırken göğsünde büyük bir acı duyar. Daha önce oğlunun yanında benzer bir şey yaşadığı için oğlu evinin kapısını daima açık bırakması gerektiğini söylemiştir. Ancak o kapıyı kilitlemiştir. Yerinden kalkıp kapının kilidini açmak ister ancak zorlanır. Böyle durumlarda kullandığı hapını içmek isterken tüm hapları yere döker. İki tanesini almayı başarır. Yatağının başındaki elektrikli saat bozuk olduğu için saati öğrenemez. Zira Çatalca'da sık sık elektrik kesilir. Şiddetli şekilde terlerken zar zor kapıyı açar. Ancak midesi bulandığı için banyoya koşar. Biraz sonra oğlu Ali Nesin birkaç kişiyle birlikte evden içeri girer. Hemen hastaneye giderler. Ancak yapılan tetkiklerde hiçbir sorun çıkmaz. Aziz Nesin ufacık bir şeyden dolayı herkesi telaşlandırdığını düşünerek utanır.

Bunları aktarırken ünlü oyuncu ve yönetmen Ulvi Uraz'ın ölümünü hatırlatır. Ulvi Uraz, ünlü doktor arkadaşları Dr. Siyami Ersek tarafından muayene edilir. Hiçbir sıkıntısı yoktur. Sevinçle Aziz Nesin'in evine gelir ve hiçbir şey olmadığını müjdelir. Fakat Bebek'teki evine gittikten sonra kalp krizi geçirerek ölür. Aziz Nesin, bundan yola çıkarak insanda tıbbın tespit edemediği birçok giz olduğunu not eder.

### *Ali Nesin'in Derlediği Notlar*

Aziz Nesin'in *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* adlı eserinin üçüncü cildi Vâlâ Nurettin'ten bahsetmeye başladığı noktada son bulur. Ali Nesin bu yarım kalmış yazıya not düşerek Vâlâ Nurettin'in *Bu Dünyadan Nâzım Geçti* eserine başlamadan önce hastalık teşhisi aldığını, eserini tamamladıktan sonra da öldüğünü, Aziz Nesin'in Vâlâ Nurettin'in kitabını yazabilmek için Azrail'den izin aldığını söylediğini belirtir.

Aziz Nesin'in Osmanlı Türkçesiyle aldığı diğer otobiyografik notları Vâlâ Nurettin okur, Ali Nesin de derler. Çoğunlukla dağınık, bir hikâye bütünlüğünden yoksun olan bu notların bazı kısımlarında daha önce bahsettiği olaylarla ilişkili olarak yeni eklemelerde bulunur. Örneğin, Hilmi'nin onların evinde sakladığı kumbarasını okuldan bir arkadaşının aldığıyla ilgili mektubundan bahsederken "sözde" bir arkadaşının onlara gidip kumbarayı aldığını ifade ederek Hilmi'nin gönderdiği mektuba inanmadığını ima eder.

Kuleli Askeri Lisesinden üçüncü olarak mezun edildiğinde çok bozular. O sırada Almanya'da mühendislik eğitimi almak isteyenler için bir sınav yapılacağı duyurulur. O, mühendis değil general olmak istediği ve aşık olduğu ve mektuplaştığı o kızdan ayrılmak istemediği için bu sınava başvurmaz. Okul müdürü Hamit Doğruer onu odasına çağırıp başvuranlar listesinde onu görmediğini söylediğinde ve neden başvurmadığını sorduğunda Hamit Bey'in onun adını bilmesine şaşırır. Ayrıca Hamit Bey, birinciliği hak ettiği hâlde onu sporla ilgilendiği ve çok yaramaz olduğu için üçüncü yaptıklarını açıklar. O zaman, hem öğretmenlerinin hem de arkadaşlarının sevdiği bir öğrenci olabildiği için mutlu hisseder. Zira "inek"ler birinci ve ikinci olan diğer o iki öğrenci için sporla veya hayatın başka yönleriyle ilgilenmeyen, sadece ders çalışan kişilerdir.

Ayrılış törenine babasını oraya layık bulmadığı için çağırmaz. Onun yerine annesinin üvey babası Salim Bey'i çağırır. Süvari olmak ister ancak boyu kısa geldiği için alınmaz. Pala Ragıp adlı arkadaşı istihkâm yani askeri mühendis olmayı teklif edince onunla birlikte istihkâm sınıfına geçer. Harp Okuluna yani askeri yüksekokula başlamadan önce Balıkesir'in Kepsut ilçesinde 6 ay staj yapar.

Vefat etmiş olan Selim adlı arkadaşını rüyalarında gördüğünü anlatan bir şiir yazar. Selim Almanca, Fransızca ve İngilizce bilen, Almanya doğumlu, babası mühendis olan bir çocuktur. Mezuniyete iki ay kala menenjitten vefat eder. Şiirde Selim'e bildiği onca dilin ve matematiğin öldükten sonra ne olduğunu sorar ve kendisi de öldükten sonra Selim'i hatırlayacak kimsenin kalmayacağını söyler.

Aziz Nesin'e göre bir insanın hiç yalan söylemeden anlatabilecek kadar düzgün bir yaşamının olması değil, utanç duyulacak olaylara rağmen yaşadıklarını dürüstçe anlatabilmesi önemlidir. Zira bu durumda kişi kendini eskiden olduğundan çok daha öteye taşımış demektir. Dahası, bir yazarın yaptıklarını anlamak için o kişinin yaşamının en küçük ayrıntılarına dek bilinmesi önemlidir.

Son olarak, Aziz Nesin yaşadıkça sadece topluma değil, dünyaya da borçlu olduğunu anladiğini belirtir.

## TEMALAR

### İLİŞKİ

**Arkadaşlık** Aziz Nesin başarılı bir öğrenci olmasına rağmen kendisi kadar başarılı olmayan arkadaşları tarafından da takdir edilmek ister. Çalışkan olmak kadar “inek” olmamak da onun için önemlidir. O nedenle, çok saygı beslediği öğretmeni Reşit Süreyya Gürsey’in sınavında arkadaşlarına yardımcı olmak için entrika geliştirir ve öğretmenine karşı zor duruma düşer. Ve okuldan üçüncü olarak mezun olduğunda yaramazlığı nedeniyle üçüncü yapıldığını öğrenince arkadaşlarından çok da uzak bir yere konumlandırılmadığı için memnun olur.

**Çekim** Aziz Nesin’in hikâyesinde biri sınıfsal diğeri romantik iki türlü çekimden bahsedebiliriz. Burada bahsi geçen Reşit Süreyya Gürsey’in sadece mesleki hayatına değil özel yaşamına da ilgi duyması Aziz Nesin’in nasıl biri olmak istediğine dair bir ipucudur. O, tıpkı Reşit Süreyya Gürsey gibi çığır açan ve etki bırakan bir adam olmak ister ki “büyük adam” olma arzusunu da her fırsatta dile getirir. Sadece, onun koşullarındaki bir çocuğun “büyük adam” olmak için tek yolu askeri okul olduğu için mecburen “büyük adam” olmak için askerlikten başka yol bulamaz. Bu sınıfsal çekim onun hayatta varmak istediği yeri işaret eder. Kandilli Kız Lisesinde okuyan kıza duyduğu romantik çekim de bu sınıfsal çekimden bağımsız değildir. Nitekim beresi, zarif küpeleri ve şeffaf ojesi kızı onun kapıldığı sınıfsal çekim alanına düşürür. Onun kıza duyduğu ilgi, esasen, kızın temsil ettiği seçkin, kentli ve entelektüel olarak gelişmiş dünyaya ait olma arzusunun bir uzantısıdır.

## TOPLUM

**Çatışma** Aziz Nesin askerliği neden sevdiğini açıklarken okuma-yazma bile bilmeyen gençleri iki sene boyunca birçok konuda eğittiğini ve onlar terhis olurken ne kadar değiştiklerini görmekten haz aldığını belirtir. Ancak bu gençlerle daha sonra yaşadıkları köylerde karşılaştığında askerde öğrendiklerinin hepsini unuttuğunu ve yine o eski hâline geri döndüğünü görür. Bu durum onun toplumla yaşadığı temel çatışmanın kökenine işaret eder. Ona göre, bir insan faydalı olabileceği herkese erişilebilir olmalıdır. Erişilebilir olduğu kişi de gördüğü faydanın kıymetini bilmelidir. Bu bir mücadele gerektirir. Aynı nedenle oğlu için destek istemek amacıyla mektup yazdığı ünlü profesörün sekreterinden gelen kısacık İngilizce cevap onu çok öfkelenir. Askerde öğrendiklerini gittiği köydeki insanlara belletmek dururken sıradan bir köylüye dönen er de kendisinden kibarca akademik destek isteyen birine cevap vermeye tenezzül etmeyen bu profesör de duyarsızlığın farklı temsilleridir.

**Sınıf** Aziz Nesin babasının yoksul yaşamının ona sağladığı sınırlı imkânlardan dolayı utanç duyar ve kendini daha rafine bir topluluğa ait hisseder. Bu rafine topluluğa ait olma hâlini miras olarak almaktansa çalışarak elde etmekten dolayı çok gururlanır. Yıllar sonra hastanede kaldığı bir süreçte arkadaşı Mustafa Onanç’ın yıllar önce okuldan artan yemekleri dağıttığı kişilerden biri olan genç bir kızın da bulunduğunu ve onu yetişkin bir hekim olarak ziyarete geldiğini, yoksulluğundan utanmayarak kendini Mustafa Onanç’a hatırlattığını duyduğunda o hekim için de gururlanır. Kendisi nasıl bütün utanç dolu anlarına rağmen anılarını çekinmeden yazabiliyorsa o hekim de kendi yoksulluğunu çekinmeden başkasına hatırlatabilir zira her ikisi de kendini hayatta başka bir noktaya taşımayı başarmıştır.

**Toplumsal cinsiyet** Aziz Nesin askerliğin erkeklerden belli tipte bir erkeklik performansı sergilemesini talep ettiğini belirtir. Buna göre erkekler “kadınsı” olabilecek her türden davranıştan ve meraktan uzak olmalıdır. Örneğin, askeriye izin verdiği kitaplar dışında roman veya şiir okumamalı ve yazmamalıdır. Bu homososyal ortamda yetişen erkekler karşı cinsle bir araya geldiklerinde ne yapacaklarını bilemez. Aziz Nesin ile arkadaşı Nihat Aytek’in iki kıza karşı bir çikletten medet ummaları da bu ayrışmadan kaynaklanır; çok merak ettikleri bir dünyayı hiç merak etmiyormuş gibi davranırlar. Sonuç olarak, Aziz Nesin hayatı boyunca kadınları insan olmanın gerektirdiği banallik içinde göremez. Onları hep madden ve manen tertemiz, insanüstü varlıklar olarak düşler.

## PSİKOLOJİ

**Utanç** Aziz Nesin kendisi için başka türlü bir hayatın mümkün olabildiğini gördükçe babasından ve onun kısıtlı imkânlarından daha çok utanır. En yakın arkadaşı Nihat Aytek'i bile evine getirip babasıyla tanıştırmaz. Zira Nihat ile sadece "güzellikleri" yani tiyatro oyunlarını ve güzel müzikleri paylaşır. Mezuniyet töreneni babasının değil de annesinin üvey babası Salim Bey'i davet eder. Bu utanç duygusu onu dış dünyayla aynı şeylerden zevk alan ve benzer becerileri olan insanlar topluluğu oluşturarak bağ kurmaya iter ki Bursalı Ali olan deneyimi bunu açık bir şekilde örnekler ve Nesin Vakfı da böyle bir girişimdir.

## KUSUR

**Grandiyözite** Aziz Nesin'in önce devlete sonra halka en sonra da dünyaya borçlu hissettiğini ifade etmesi onun güçlü etik değerlere sahip olduğunu işaret ettiği kadar kendi gücü ve etkisine büyük anlamlar yüklediğine de işaret eder. Öncelikle, onu okula ve eğitim dünyasına çeken biricik gayesi "büyük adam" olmaktır. Yaptığı vitrinden gurur duyan o komşu dışında hiçbir komşuya içten içe saygı beslememesinin sebebi de budur. Bir iş yapmak ve o işle büyümek ister. Fakat kendi etkisini ve gücünü olduğundan daha büyük görmeye meyillidir. Türkiye tarihindeki tüm "büyük adam"lar asker kökenli olduğu için kendini büyüklüğe layık görmesi doğaldır. Örneğin, 27 Mayıs 1960 darbesinde payı olan eski meslektaşları ülkeyi etkiledikleri bir kitaptaki gibi yeniden tasarlayabileceklerine inanmışlardır. Sivil takımlarla maç yaparken bile yenilgiyi kabullenmeyen ve şiddete başvuran militarist bir kültürde yetişmiş olmalarının bu inancı besleyip büyütmüş olma ihtimali yüksektir. Ancak Aziz Nesin'in kendi etkisine olan inancı askeri bağlamın dışında da devam eder. Kendini ahlâken daima artan, büyüyen ve daha kapsayıcı bir hâl alan yüklerin altında konumlandırması ancak kendini olduğundan daha güçlü ve büyük görmesiyle mümkün olabilir. Yani Aziz Nesin sadece kadınları değil, bir insan olarak kendini de insanüstü yükler altında bırakmaktadır.

## SAĞLIK

**Hastalık** Evde yalnız başınayken geçirdiği rahatsızlık, daha sonra hastaneye kaldırılması ve Ulvi Uraz'ın ölümüyle ilgili paylaştığı anekdot, Aziz Nesin'in sınırlı bir varlık olduğunu ancak hastalandığında kabullendiğini gösterir.

## TARTIŞMA SORULARI

1. Aziz Nesin'in olageldiği gibi gitmemesini umduğu şeyler sosyal sınıf, toplumsal cinsiyet, etnisite gibi hangi toplumsal kimlik parçalarımızla ilgilidir? Nasıl?
2. Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme tarihinde askeri figürler büyük rol oynamıştır. Zira modernleşme hamleleri ilk olarak askeriye başlamıştır. Bu bağlamda Aziz Nesin, asker kökenli bir yazar olarak Türkiye'nin Avrupa aydınlanmacılığına dayanan modernleşme sürecinde hangi değerleri temsil etmektedir?
3. Aziz Nesin'in üç ciltlik otobiyografisinde Türkiye'nin İslam'ın belirli bir biçimiyle iç içe geçmiş olan, yaş ve cinsiyet hiyerarşisine dayalı antropolojik kültürüyle ilişkisini de görüyoruz. Bu anlamda, daha çok ateist kimliğiyle tanıtılan Aziz Nesin Türkiye'nin antropolojik kültürüne ne kadar yabancı bir figürdür? Veya bir diğer ifadeyle, Aziz Nesin bu antropolojik kültürü ne oranda ve hangi bakımlardan reddetmiştir? Neden?